

BANKA VE

EKONOMİK YORUMLAR

AYLIK DERGİ • EYLÜL 1991 • YIL: 28 • SAYI: 9 • 6000 TL (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Avusturya'da Ekonomi Politikasının

Bir Organı ve Aracı:

Eşit—Katılımlı Kurul / 5

Prof. Dr. Naci Kepkep

Ekonomik Göstergeler (İç) / 24

Sermaye Piyasası / 25

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bolak

Keynes ve Schumpeter'in

Ekonomi Bilimine Katkıları / 33

Prof. Dr. Dündar Sağlam

Dış Basından / 39

Doç. Dr. Nilsen Altıntaş

Ekonomik Göstergeler (Dış) / 42

Refah Ekonomisi ve

Problemleri / 43

Doç. Dr. İbrahim Erol

Vergisel Bağışlıkların

Vergi Kaçakçılığına

Etkileri Üzerine / 49

Yrd. Doç. Dr. Metin Taş

Ayın Ekonomik Olayları / 53

Dr. Yıldırım Kılış

Avusturya'da ekonomi politikasının bir organı ve
aracı • Keynes ve Schumpeter'in ekonomi
bilimine katkıları • Refah
ekonomisi ve problemleri

ÇELİK HALAT

EN BÜYÜK ÜRETİCİ
OLMANIN
SORUMLULUĞUNU
TAŞIYOR.



ÇOKDEMETLİ HALAT
MONOTORON
ÖNGERİLİMLİ BETON TELİ
YAYLIK TEL
GALVANİZLİ TEL ve
LASTİK TELİ

Öncü oluşumuzu bize duyduğunuz güvene borçluyuz.



ÇELİK HALAT
ve
TEL SANAYİ A.Ş.

Kabataş, Setüstü No:27 80040-İstanbul

Tel: (1) 152 45 00 (4 hat) Tlx: 24230 ceha tr Fax: (1) 149 89 22

AKBANK'IN GÜCÜ HEP İMİZ İÇİN



Akbank, ülkemizin önde gelen özel sektör bankasıdır. Halkımızın tasarruflarında güvencenin simgesidir. Bankacılıkta, sigortacılıkta, sanayide, ihracatta büyük girişimlerin öncüsüdür.

Temel sanayilerde hammadde ve ara malları üreten 64 büyük kuruluşun sahibi ya da iştirakçisidir. Türk sermayesiyle yurt dışında etkinlik gösteren ilk Türk bankası Ak International Bank Ltd.'in kurucusudur. Dünyaca ünlü büyük kuruluşlarla ortak yatırımlar gerçekleştirir, seçkin ürünler.. hizmetler sunar. Sanat galerileriyle, yayınlarıyla, ödülleriyle kültür ve sanatta da etkindir.

Akbank'ın gücü, insanlarımız için... ekonomik hayatımız için.

AKBANK
"Güveninizin Eseri"

İki Selin Arasında Bir Fark Var!



Selin Limon

Selin Lavanta

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç •
Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Prof. Dr. Güven Alpay •
Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkan •
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Prof. Dr. Ömer Faruk
Batirel • Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt
• Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi
Bursal • Ege Cansen • Halûk Ceyhan • Prof. Dr.
Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelik-
kol • Özer U. Çiller • Bülen Çorapçı • Ahmet
Demirel • Zeki Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşı •
A. Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem
• Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman •
Prof. Dr. Atilla Gönenli • Prof. Dr. Emre Gönenay
• Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Zeyyat Hacı-
oğlu • Erhan Işıl • Prof. Dr. Halûk A. Kabaaloğlu
• Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer
Kafaçoğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif
Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Ta-
mer Koçel • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kur-
tulmuş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr. Erol Manisalı •
Prof. Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğ-
lu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen
• Prof. Dr. İsmail Öztaşlan • M. Celâlettin Özgen
• Ertan Özgür • Tuncay Özalhan • Selâhattin Öz-
men • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih
Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar
Sağlam • Halit Soydan • Prof. Dr. Mehmet Şükrü
Tekbaş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal To-
sun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper • Prof.
Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Doç.
Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülken • Dr. Cü-
neyt Ülsever • A. Doğan Yalın • M. Tanık Yaşa •
Doç. Dr. Göksel Yücel • Prof. Dr. Ahmet Yüksel

Yazı Kurulu

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

DOÇ. DR. SEYFETTİN GÜRSEL

DOÇ. DR. MERİH PAYA

PROF. DR. DÜNDAR SAĞLAM

DOÇ. DR. T. GÜNGÖR URAS

Basım-Yayın Danışmanı

M. TARIK YAŞA

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Zaman zaman yinelediğimiz gibi, «Banka ve Eko-
nomik Yorumlar Dergisi», okurları kadar yazarları
bakımından da şanslı bir yayıncıdır. Dergi'ye ekonomi ve bankacılıkla ilgili konularda
çok sayıda yazı gönderilmektedir. Bu yazılar, ilgi-
li uzmanların görüşleri alındıktan sonra yayınlan-
maktadır. Ancak, Dergi'nin sayfa sayısı sınırlan-
mış olduğundan, gönderilen yazılardan bir bölü-
münü, uygun buldukları halde, yayıncı için uzun
süre bekletmek zorunda kalıyor ve üzüntü duyuyoruz.
Dergi'nin bu sayısında, bize gelen yazılardan
bir kısmına olsun yayıncı olanağı sağlamak amacıyla,
«Ekonomik Yorumlar» bölümüne yer verilmemiştir. İyi niyetimizden doğan bu eksiklik-
ten ötürü, okurlarımızın bizi anlayışla karşılaya-
caklarına inanıyoruz.

Bu Dergi'nin yazarlarından önemli bir bölümü,
aynı zamanda okurlardır. Sırası gelmişken, ge-
nellikle tüm yazarlarımızı, özellikle ülkemizin de-
ğişik yörelerindeki üniversitelerde öğretim üyesi
ya da araştırma görevlisi olan genç bilim adamları-
mıza, Dergi'ye yazı göndererek gösterdikleri yak-
kın ilgi için teşekkürlerimizi iletiriz. Bu arada
kendilerine birkaç noktayı yeniden hatırlatmak ist-
iyoruz: Lütfen, güncel konuları işleyiniz, yazı bo-
yunu kısa tutunuz ve tekrarlardan kaçınız. Dergi
sayfalarına sığmayacak büyüklükteki tabloları,
elden geldiğince yazı ile ifade ediniz. Böylece ya-
zınızın kısa sürede yayınlanması için uygun bir or-
tam yaratmış olursunuz. Özel araştırma ve incele-
melere öncelik verildiğini de unutmayınız.

Bu sayıda «Avusturya'da Ekonomik Politikasının
Bir Organi ve Aracı: Eşit - Katılımlı Kurul» baş-
lıklı ayrıntılı bir inceleme yer almaktadır. Gerek
bu incelemenin gerek «Keynes ve Schumpeter'in
Ekonomi Bilimine Katkıları» ile «Refah Ekono-
misi ve Problemleri» başlıklı yazıların, özellikle il-
ginizi çekeceğini ümit ediyoruz. Dergi'de sunu-
lan diğer yazıları da okumanızı salık veririz. Her
zaman olduğu gibi, o yazıları da ilginç bulacak ve
okumak için ayracağınız zamanın boşuna harcan-
madığını göreceksiniz.

Saygılarımızla,

SIEMENS --- NIXDORF

Sinerji iş başında

Siemens ve Nixdorf birleşiyor: Siemens Nixdorf Bilgisayar Sistemleri... Sinerji iş başında. Bilgi teknolojisi alanında yeni gelişmeleri başarıyla karşılayan uluslararası bir felsefe. Siemens Nixdorf, bu sinerjiyi dostları için gerçek bir üstünlüğe dönüştürüyor.

Siemens ve Nixdorf daha güçlü bir bütün, Notebook PC'den süper bilgisayarlara... Özgün uygulamalardan entegre kurumsal çözümlere... Ofis ve üretim çözümlerinden çok uluslu organizasyonların network çözümlerine kadar geniş bir olanaklar boyutu.

İnceleme

Prof. Dr. NACİ KEPKEP

Avusturya'da Ekonomi Politikasının Bir Organı ve Aracı: Eşit – Katılımcı Kurul

I. GİRİŞ

AVUSTURYA yedi buçuk milyon nüfusu olan küçük bir ülkedir. Avusturya Cumhuriyeti Avusturya – Macaristan İmparatorluğu'nun 1918'de çökmesinden sonra, onun topraklarının bir bölümü üzerinde kuruldu. Başlangıçta bu yeni küçük cumhuriyetin ekonomik açıdan kendine yeterli olmayacağı düşünülmekteydi ve değişik yurtdışı desteklerle ayakta tutulmaya çalışılıyordu. 1929 Büyük Dünya Krizi Avusturya'yı çok olumsuz etkiledi. İşgücünün üçte biri işsiz kaldı. Yatırımlar amortismanları bile karşılayamaz düzeye indi. Endüstrileşme durdu. Bin dokuz yüz yirmili ve otuzlu yıllarda Almanya ile birleşme istekleri zaman zaman şiddetlenerek sürüp gitti.

1920'de kabul edilen anayasa federal demokratik bir düzen getirmişti. Buna karşın iç siyasal çatışmalar sürüp gitmekteydi. Kabul edilmiş olan seçimde nispi temsil sistemi ve Avus-

turya partilerinin siyasal geçmişini siyasal tercihlerde oynaklığa olanak tanı-mıyordu. İşçiler sosyal demokratları; katolik köylüler, subaylar, toprak sahipleri, işadamlarının oluşturduğu tutucular Hıristiyan sosyalistleri; işçilere ve köylülere karşı olan kentli orta sınıf partilerin herbirinin milis güçleri vardı. 1929'da yapılan anayasa değişikliği yürütme erkine daha fazla güç kazandırmaya yönelikti. 1930'da yapılan seçim sosyal demokratları birinci parti durumuna getirdi; ancak, sosyal demokratlar hükümette görev almaya yanaşmadılar. Bu siyasal bunalım giderek yoğunlaşırken yukarıda kısaca değinilen Büyük Dünya Krizi de durumu ağırlaştırıyordu. 1933'de parlamento devre dışı bırakılarak ülke tutucu hükümetçe olağanüstü hal kararnameleyle yönetilmeye başlandı. Şubat 1934'de başka seçenekleri kalmadığına inanan sosyal demokratlar silaha sarılınca iç savaş başladı. Dört gün içinde fa-

şist milislerin desteklediği hükümet duruma egemen oldu ve sosyal demokrat parti yasadışı ilan edilerek yeraltı etkinliklerine itildi. Aynı yılın Temmuz ayında Başbakan Dollfuss nazilerce öldürüldü. Başlatılan bir nazi ayaklanması bastırıldı. Bu sırada İtalya Avusturya'nın Almanya ile birleşmesine karşı çıktığından Almanya herhangi bir girişimde bulunamamaktaydı. 1938 yılına gelindiğinde İtalya tutumunu değiştiren Avusturya'nın Almanya'ya katılması da gerçekleşti.

27 Nisan 1945'de bir geçici hükümet kurularak Avusturya Cumhuriyeti ilan edildi. Bu sosyal demokrat Karl Renner'in başkanlığında sosyal demokrat, hristiyan sosyalist ve komünistlerin katıldığı bir hükümetti. Anayasa 1929'daki biçimiyle tekrar yürürlüğe kondu. 1945-1952 döneminde Avusturya büyük bir ekonomik kargaşaya düştü. Ancak dış yardımlarla ayakta kalabildi. 1946'da ağır sanayi ve bankacılık devletleştirildi. Bir dizi ücret-fiyat sözleşmeleriyle enflasyon kontrol altına alınmaya çalışıldı. 1950'lerin başlarında ülkede rejim değişikliği yapma ve parçalanma amacına yönelik, güdümlü olarak başlatılan ve köruklenen işçi ayaklanması bastırıldı.

1955 yılında yapılan bir anlaşma ile Avusturya yeniden bağımsızlığına kavuştu. 1945'te başlayan koalisyon hükümetleri 1966 yılına kadar sürdü. Bu yirmi yıllık sürede, başlangıçtaki geçici hükümet dışında, «Avusturya Halk Partisi» adını alan tutucu parti ile «Avusturya Sosyalist Parti» adını alan sosyal demokrat parti iktidarı paylaştılar. Bu iki partinin aldıkları oy toplamı

her zaman % 80'in üstünde bir orana sahip olmuştu. 1966 yılında yapılan seçimde Avusturya Halk Partisi parlamentoda tek başına çoğunluğu sağlayarak ikinci cumhuriyet döneminin ilk tek parti hükümetini kurdu. 1970 yılında, bu kez sosyalistler seçimi kazanınca sosyal demokratların oluşturduğu ilk tek parti hükümeti kuruldu. Bu durum 1983 yılına kadar sürdü. Bu yılda Avusturya Özgürlük Partisi ile sosyalistler küçük koalisyon oluşturmuş, bu uygulama 1987 yılına kadar sürmüştür. 1987-1990 arasında yeniden büyük koalisyon ülkeyi yönetmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Avusturya'daki toplumsal katmanlar ve bunların siyasi yaşama yansımaları olan siyasal partiler geçmişten ders alarak ve toplumdaki çıkar gruplarının birbirlerini yenmesinin olanaksız olduğunun bilincine vararak, çıkar gruplarının birbirlerinin haklarına saygı göstererek barış içinde yaşamalarının akılcı yolunu bulmuşlardır. Gerçekleştirilen şey çıkar grupları arasındaki «Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık» anlayışı ve onun somutlaştırdığı «Eşit-Katımlı Kurul»daki işbirliğidir. Bu kurul fiyat ve ücretlerin denetlenmesiyle başlamış ve giderek ekonomi politikasının önemli bir aracı durumuna gelmiştir.

Çıkar grupları arasındaki işbirliğini anlatan «Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık» anlayışı «çağdaş korporatizm»dir ve Avusturya'nın yanı sıra Federal Almanya, Hollanda, İsviçre ve İsveç'te de uygulanmaktadır. Ancak, örgütlenme ve etkinlik yönünden İsveç ve Avusturya ön plana çıkmaktadır.

Avusturya'da görülen çıkar gruplarının, özellikle emekçilerinin, bu yoğun örgütlenme düzeyi ve korporatizmin kurumlaşmış biçimi, bu ülkenin toplumsal savaşımlar tarihinin olduğu kadar ekonomik ve sosyal politikalarındaki yasal ve kurumsal gelişmelerin de bir sonucudur.

2. Son Yüzyıllık Dönemde Avusturya'nın Ekonomi ve Toplumsal Politikalarında Yasal ve Kurumsal Gelişmeler

Son derece tutucu bir anlayışla yönetilen Habsburg İmparatorluğu'nda halkın bu tutuma gösterdiği ilk önemli tepki 1848 ayaklanmasıdır. Önce Viyana'da başlayan ve daha sonra imparatorluğun tüm topraklarına yayılan bu ayaklanmadan sonra mutlakî yetçî yönetim biçimi giderek değişmiştir. Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, dünyada gelişen siyasal akımlara koşut olarak, Avusturya'da da siyasal gruplaşmalar oluşmuştur. Endüstrileşme ile birlikte işçi sayısının giderek artması bu siyasal gruplaşmaya kaynak oluşturmuş ve de lege veya de facto örgütlenmeler giderek yoğunlaşmıştır. Bu eylemlerin temelinde kuşkusuz varolan durumun değişmesi istemi ve hak arayışı bulunmaktaydı. Giderek yoğunlaşan istemler bir siyasal baskı niteliğini aldığı anda bu, istemlere yanıt niteliğinde olan yasal düzenlemelere de yansımıştır. Cumhuriyet döneminde de süre gelen bu düzenlemelerden bazıları ekonomi politikası veya toplumsal politika ile ilgili bazı konularda çıkar gruplarının da az veya

çok, şu veya bu biçimde katkısını öngörmektedir.

2.1 — Çıkar Kuruluşlarının Fiyat Oluşumu Üzerindeki Etkileri

1859 tarihli «Üretsel ve Tecimsel Uğraşlar Düzeni»ni değiştiren ve tamamlayan 15 Mart 1883 tarihli yasada temel gereksinme mallarının yanı sıra birçok malın narh fiatlarının saptanabileceği ve bu saptamaların belediye yetkililerinin istekleri ve yasal ticaret ve sanayi odası ile ilgili birliğin (Genossenschaft) görüşleri alınarak yapılacağı belirtilmektedir.

Aynı adı taşıyan ve 5 Şubat 1907 tarihinde çıkarılan bir yasada da yine aynı işin ticaret ve sanayi odası ile ilgili meslek birliğinin görüşü alınarak yapılacağı yinelenmektedir.

Aynı konuda 1935 yılında çıkarılan bir federal yasada görüşü alınacak kuruluşlar «ticaret, esnaf, sanayi odaları, lonca ve işçi sendikaları birliğinin yerel temsilciliği» olarak değiştirilmiştir. 1952 Temmuz'unda çıkarılan bir federal yasada aynı konuda işçi ve işverenlerin temsilcisi olan tüzel kişilerin yetki sahibi oldukları belirtilmektedir.

Halka temel gereksinme mallarının sağlanmasına ilişkin 24 Mart 1917 tarihli imparatorluk yönetmeliği Fiyat Denetim Birimlerinin ve Fiyat Denetim Merkez Kurulu'nun elemanlarının atanmasında ve bazı temel gereksinme mallarının standart fiyatlarının saptanmasında çıkar kuruluşlarına söz hakkı vermektedir. Bu yönetmeliği yeniden

düzenleyen 1922 yılına ait bir federal yönetmelik bu çıkar kuruluşlarının haklarını aynen korumaktadır. Burada ticaret, esnaf ve sanayi odaları, ziraat ve ormancılık odalarının yanısıra tüketicilerin temsilcisi olarak «İşçi ve Büro Hizmetlisi Odası» ve tüketici örgütleri yetkili kuruluşlar olarak belirtilmektedir.

Bazı eyalet ziraat odaları yasalarında tarım ürünleri fiyatlarını belirtenmesinde ziraat odalarına söz hakkı tanınmıştır. Bu yasalar yirmili, otuzlu, kırklı yıllara aittir.

Üretsel ve tecimsel uğraşlara ilişkin düzenleme yasalarında bazı değişikliklerin yapıldığı 19 Ekim 1943 tarihli yasada ticaret odası meslek gruplarına en yüksek ve en düşük fiyat saptama yetkisi verilmiştir. 1937'de kabul edilen «Fiyat Gelişmelerini Denetleme Konusunda Olağandışı Önlemlere İlişkin Federal Yasa»da fiyat gelişmelerinin denetleme federal komiserinin çıkar birlikleri temsilcilerini danışmalar için çağırabileceği belirtilmektedir. Bu yasanın üçüncü maddesinde «federal komiser üreticilerin, dağıtıcıların ve tüketicilerin kamu tüzel kişisi olan temsilcilerinden ve çıkar örgütlerinden gerekli açıklamaları istemeye yetkilidir» denilmektedir. Yine 1937 yılında kabul edilen sanayi, esnaf, ticaret, ulaştırma ve maliye için odaların kurulmasına ilişkin yasada fiyat ve kartel politikalarının oluşturulmasında görevleri olduğu belirtilmektedir. 20 Temmuz 1945'de yayınlanan işçi odalarının yeniden kurulmasına ilişkin yasada bu odaların her türlü mal ve hizmetlerin fiyatlarının saptanmasında rapor vererek,

öneri getirerek katkıda bulunması görev olarak verilmektedir. Bu görev 24 Temmuz 1946 tarihli ticaret ve sanayi odalarının kurulmasına ilişkin yasada da yenilenmektedir.

21 Nisan 1948'de yürürlüğe giren «Fiyat Düzenleme Federal Yasası» ile çıkar kuruluşları fiyat düzenlemesi, yani fiyat belirlemesi ve fiyat denetlemesi konusunda söz hakkı elde ettiler. Ayrıca, çıkar birlikleri bu yasaya göre kurulacak fiyat komisyonuna da bir temsilci gönderebileceklerdi. Geçen süre içinde fiyat düzenleme yasası çok kez yenilendi ve bu yenilenmelerde çıkar birliklerinin söz hakları korundu. 1962'de yürürlüğe giren «fiyat düzenleme yasası»nda fiyatların devletçe saptanması durumunda çıkar kuruluşlarına belli bir öneri getirme hakkı verildi.

4 Nisan 1951 tarihli federal yasa ile kurulan Ekonomik Direktoriumu'nda Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği, İşçi Odaları Birliği, Ziraat Odaları Birliği ve Sendikalar Birliği danışman niteliği ile ilgili koordinasyon görevi de vardır. Vurgunculüğün cezalandırılmasına ilişkin 31 Mart 1950 tarihli federal yasa bu üç büyük odalar birliğine görüş bildirme yükümlülüğü getirmişti. Aynı konudaki yasanın 21 Mayıs 1958 tarihli olanında yine bu üç odalar birlikleri ve sendikalar birliği yerel fiyatların değerlendirilmesinde birliki işlevini elde ettiler. Aynı yasanın 5 Nisan 1962'de yürürlüğe giren yenilenmesinde bu kuruluşlara fiyatların re'sen saptanmasında öneri getirme hakkı verildi.

13 Temmuz 1960'da yürürlüğe giren Tarım Yasası'nda piyasanın den-

gelenmesine yönelik önlemlerde ve standart fiyatların saptanmasında dört büyük çıkar kuruluşuna söz hakkı verildi.

Taşımacılığa ilişkin 27 Şubat 1963 tarihli yasa da fiyat tarifesinin meslek kuruluşunca saptanacağı belirtilmektedir.

Yukarıda sözkonusu edilenlerin dışında çıkar birliklerinin fiyat politikası açısından yalnızca dolaylı etkileri olan önlemlerin alınmasındaki yasal müdahale hakları da bulunmaktadır.

2.2 — Çıkar Kuruluşlarının Ücret Oluşumları Üzerindeki Etkileri

Toplu iş sözleşmelerinin yapılma-ya başlanmasıyla bireysel iş sözleşmeleri yerini toplu sözleşmelere bıraktı ve böylece çıkar kuruluşları ücret politikası üzerinde giderek daha çok söz sahibi oldular.

Toplu sözleşmeler ilk olarak 18 Aralık 1919 tarihli «Uzlaştırma Makamlarının Kurulmasına ve Toplu İş Sözleşmelerine İlişkin Yasa» ile mevzuata girmiştir. Uygulamaya başlanması ise bundan çok öncedir. Bu uzlaştırma makamları işverenin ve işçinin eşit sayıdaki temsilcilerinden oluşan bir kuruldu. Çalışma ve Toplanma Özgürlüğünün Korunması'na ilişkin 5 Nisan 1930 tarihli antiterör yasasında toplu sözleşme yapan tarafların haklarında bazı değişiklikler yapıldı.

Federal Hükümet 13 Haziran 1933'de zorunlu tahkime ve belli işletmelerde lokavt yasağına ilişkin bir yö-

netmelik çıkardı. 12 Temmuz 1934'de çıkarılan İşyeri Birliklerinin Kurulmasına İlişkin Federal Yasa'da yirmiden fazla işçinin çalıştığı işyerlerinde işçilerce seçilen temsilcilerin ve işyeri sahiplerinin katıldığı «İşyeri Birliği»nin kurulması öngörülmekteydi.

2 Mart 1934'de Avusturyalı İşçilerin ve Müstahdemlerin Sendikalar Birliği Kurulmasına İlişkin Federal Hükümet Yönetmeliği yürürlüğe girdi. Bununla o zamana kadar olan meslek sendikalarının yerine tek bir sendika kurulmaktaydı.

Ticaret ve Ulaştırma Federal Bakanlığı'nın 31 Aralık 1934 tarihli yönetmeliği ile «Avusturya Sanayicileri Birliği Tüzüğü» yürürlüğe kondu. Bu yönetmelik 17 Ekim 1934'de yayınlanan «Avusturyalı Sanayicileri Birliği'nin kurulmasına ilişkin Federal Yasa»ya dayandırılmıştı. Bu yasaya koşut olarak Esnaf Birliği'nin kurulmasına ilişkin olarak Para, Kredi ve Sigorta Girişimleri Birliği Kurulmasına ilişkin, Ticaret ve Ulaştırma Birliği Kurulmasına ilişkin olarak 1935 yılında federal yasalar çıkarıldı. Serbest meslekler alanında 1936 yılında «Basın Odası» kurulmasına ilişkin olarak federal yasa çıkarıldı. 1935'de «Çiftçilik ve Ormanlık Meslek Kuruluşu» oluşturulmasına ilişkin federal yasa çıkarıldı. Bu yasalarla korporatif sisteme uygun, kamu tüzel kişileri olarak örgütlenen meslek birlikleri oluşturuldu. Bu birlikler toplu sözleşme yapma hakkına sahiptir.

Savaşın sonra yeni düzenin kurulması çerçevesi içinde 20 Temmuz 1945 tarihli «Resmi Dairelerin Dönüşürülmesi Yasa»sına dayanılarak çıkar-

lan 28 Ocak 1946 tarihli Merkez Ücret Komisyonu Yönetmeliği ile savaş döneminde bazı makamlara verilmiş olan yetkiler eşit sayıdaki işçi ve işveren temsilcilerinden oluşan Merkez Ücret Komisyonu'na devredildi.

Resmi adı «Çalışma ve Ücret Koşullarının Toplu Sözleşme ve Çalışma Düzenleri Yoluyla Düzenlenmesine İlişkin 26 Şubat 1947 Tarihli Federal Yasa» olan ve kısaca «Toplu Sözleşme Yasası» olarak adlandırılan yasa ile, o zamana kadar Merkez Ücret Komisyonu'na bırakılmış olan ücret ve çalışma koşullarının düzenlenmesi yetkisi işçilerin ve işverenlerin yasal çıkar temsilciliklerine veya özgür istençleri ile kurdukları meslek birliklerine bırakıldı.

2.3 — Çıkar Kuruluşlarının Ekonomi Politikası Önlemlerinin Hazırlanışındaki Katkıları

İlk olarak Ticaret Odalarının kurulduğu 15 Aralık 1848 tarihli geçici Ticaret Odaları yasasıyla bu odalara görüş bildirme hakkı tanındı. 26 Mart 1850 tarihli Ticaret Bakanlığı'nca yürürlüğe konan yönetmelikte Ticaret ve Sanayi Odaları'na yalnızca genel olarak görüş, öneri ve bilgi verme hakkı verilmekteydi; ancak, yasa tasarılarına ilişkin görüş bildirme hakkı yoktu. Bu hak da 29 Haziran 1868 Tarihli Ticaret ve Sanayi Odaları'nın örgütlenmesine ilişkin yasada tanındı. Ticaret ve Sanayi Odaları 2 Nisan 1873 tarihli yasa ile özel bir hak elde ettiler. Buna göre Ticaret ve Sanayi Odaları İmpa-

ratorluk Meclisi'ne, yani parlamento-ya temsilci gönderebileceklerdi.

Ticaret ve Tarım Bakanlığı'nın 6 Haziran 1898 tarihinde yayınlanan bir bildirisi ile kurulduğu belirtilen ve danışma kurulu niteliğinde olan Endüstri ve Tarım Meclisi'ne Ticaret ve Sanayi Odaları'nın, sanayici derneklerinin ve meslek kuruluşlarının temsilci gönderme hakları tanınmıştı. Bunu izleyen yıllarda yapılan birçok değişiklikte değişik dallarda benzer meclisler kuruldu ve benzeri haklar tanındı.

Ticaret ve Sanayi Odaları örneğinde olmak üzere 1880'den sonra eyaletlerde tarım örgütleri kuruldu. Bunların hükümete ve eyalet yönetimine görüş bildirme hakları vardı. 27 Nisan 1902 tarihli Çiftçi Meslek Birlikleri'ne ilişkin yasa ile kurulan meslek birliklerine de resmi makamlara görüş bildirme ve öneride bulunma hakkı tanındı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra eyalet yasaları ile birçok eyalette ziraat odaları kuruldu. Bunlara eyalet yasaları tasarılarına ilişkin görüş bildirme hakkı verilmişti. 18 Temmuz 1924 tarihli federal yasa ile tarım ve ormanlıkla ilgili merkez birlikleri kuruldu. Bu merkez birliklerinin de federal makamlara görüş bildirme hakları vardı.

Ticaret ve Sanayi Odaları'nın yerini 25 Şubat 1920 tarihli yasa ile ticaret odaları, esnaf odaları ve sanayi odaları kuruldu. Bunların da görüş bildirme hakları vardı. 26 Şubat 1920 tarihli yasa ile de «İşçi ve Müstahdem Odaları» kuruldu. Bu odaların da aynı hakları vardı. İşçi odalarının konumu 14 Temmuz 1921 tarihli federal bir ya-

sa ile ticaret, esnaf ve endüstri odaları-
nın konumu ile aynı düzeye getirildi.

1934 Anayasası'na dayanılarak ku-
rulan değişik meslek birliklerine de es-
ki odalara verilen görüş bildirme hak-
kı aynen tanındı. 2 Mart 1934'de kuru-
lan Avusturya İşçi ve Müstahdemleri
Sendika Birliği'ne de ilgili makamlara
rapor, görüş ve öneri verme hakları ta-
ninmişti. Aynı tarihlerde kurulan tarım
ve ormancılık meslek kuruluşlarına da
bu haklar tanınmıştı. 1934 Anayasası
ile meslek birlikleri yasama üzerinde
doğrudan etki sahibi olma konumuna
geldiler, çünkü bunlar federal ekono-
mi kuruluşuna temsilci göndermekte-
diler, ayrıca bu kuruluştan da parle-
mentoya temsilci gönderilebilmekte-
di.

30 Haziran 1937 tarihli Ticaret
Odası Yasası'nda ticaret odalarına ye-
niden yasa tasarılarına ilişkin görüş
bildirme hakkı verildi. Avusturya devleti-
ninin 1945 yılında yeniden kurulması
ile çıkar örgütleri eski biçimleri ile ye-
niden çalışmaya başladılar. Çıkarılan
yasalarla Ticaret ve Sanayi Odaları, İş-
çi ve Müstahdem Odaları ve Ziraat
Odaları yeniden kuruldu ve bunlar
eskiden sahip oldukları yasa ve yönet-
melik tasarılarına ve ilgili oldukları öte-
ki konularda ilgili makamlara görüş bil-
dirme hakkını yeniden kazandılar.

2.4 — Ellili Yıllarda «Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık» Anlaşışına Varan Gelişmeler

İkinci Dünya Savaşı'nın bitişini iz-
leyen dönemde fiyatlarda ve ücretler-
de hızlı yükselmeler birbirini izlemiş

ve resmi fiyat ve ücret kontrolleri etki-
siz kalmıştı. Bu durumda ekonomik çı-
kar birlikleri fiyat ve ücret politikası ala-
nında daha etkin bir rol almak zorun-
da kaldılar. Bu bağlamda 1947 yılında
sürekli görev yapacak bir «Ekonomi
Komisyonu» kuruldu.

Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği'-
nin, Ziraat Odaları Birliği'nin, İşçi Oda-
ları Birliği'nin ve Sendikalar Birliği'nin
temsilcilerinden oluşan bu «Komis-
yon» da ilki 10 Ağustos 1947'de ol-
mak üzere, 1947-1951 yılları arasın-
da, ücret ve fiyatlardaki gelişmeleri dü-
zenlemek amacıyla beş anlaşma yapıldı.

Başlangıçta hukuksal açıdan ekono-
mik çıkar birlikleri arasındaki özel
bir anlaşmaya dayanan bu «Ekonomi
Komisyonu» 4 Nisan 1951 tarihinde çı-
karılan bir federal yasa ile «Federal
Hükümetin Ekonomi Direktoriumu»
adı ile yasal bir temele dayandırıldı.
Ancak eyalet hükümetlerinden birinin
anayasa mahkemesine yaptığı bir baş-
vuru sonunda Ekonomi Direktori-
umu'nu kuran yasa, 30 Haziran 1954
tarihinden geçerli olmak üzere, yürür-
lükten kaldırıldı. Bir federal bakanın
Ekonomi Direktoriumu'nun görüşüne
uyması yükümlülüğünü getiren yasa
maddesi anayasaya aykırı görülmüş-
tü. Böylece Ekonomi Direktoriumu or-
tadan kalkmıştı, ancak «Ekonomi Ko-
misyonu» biçimsel olarak varlığını sür-
dürmekteydi.

Sendikalar Birliği'nin 21 Ekim
1955 tarihinde yapılan genel kongre-
de birliğin başkanı yaptığı konuşmada
hem her bir sanayi ve meslek grubun-
da hem de ekonominin tümü için, ya-

sal temellere dayanan ekonomi komisyonlarının kurulmasını istedi. Bu kongrede kabul edilen etkinlik programında üç odalar birliği ve sendikalar birliğinden oluşan ortak bir kuruluşun oluşturulması istenmekteydi. Bu kuruluş fiyat ve ücret artışı konularında görüş oluşturulmalı ve hükümete öneriler yapmalıydı. Ayrıca, bu kuruluş eyaletler ve federasyon düzeyinde ekonomik sorunlara ilişkin öneriler hazırlamalı ve kamu kuruluşlarına danışmanlık yapmalıydı.

Sendikalar birliği başkanı bu konuyu 14 Mart 1956'da odalar birliklerine önerdi ve aynı ay içinde bunlardan olumlu yanıtlar aldı. Verilen yanıtlarda üç odalar birliği ve sendikalar birliği arasında ortak bir kuruluşun oluşturulması olumlu karşılanmakla birlikte, bu kuruluşun sürekli bir kuruluş olmasına ve eyaletler düzeyinde alt organlar kurulmasına karşı çıktılar.

Sendikalar birliği başkanının odalar birliklerine gönderdiği 15 Mayıs 1956 tarihli mektupta kurulacak bir komisyonun belli bir kuruluş biçiminin olmasında ve çalışma kurallarının saptanmasında ısrar ettiğini, bu komisyonda alınacak kararların oybirliği ile alınması gerektiğini, komisyona katılacak dört kuruluşun toplumun belli katmanlarının çıkarlarının temsilcileri oldukları gerçeğinin bilincinde olarak toplumun ortak çıkarları için işbirliği yapabileceğini belirtmekte ve «Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar Komisyonu» adını verdiği komisyonun kuruluş biçimi, örgütlenme yapısı, çalışma kuralları ve ele alacağı konulara ilişkin olarak bir öneri getirmekteydi.

İşçi odaları birliğinin yanıtı olumlu

olmasına karşın, öteki iki birlik başkanı böyle bir öneriye yanaşmadıklarını, örgütlenmenin kendiliğinden gelişmesinin uygun olacağını, önerilen komisyonun önerilen biçimi ile bir tür «yan-hükümet» oluşturacağını, parlamento ve hükümete belli kararları dikte ettiği izlenimini vereceğini, oluşacak komisyonun görüş bildirmekle yetinmesinin daha uygun olacağını belirttiler. Başbakan ise 29 Mayıs 1956'da yaptığı konuşmada iki odalar birliğinin görüşünü benimsemekle birlikte, dört kuruluşun hükümete ortak öneriler getirmesine sıcak baktığı izlenimini verdi.

İşçi odaları birliği ile sendikalar birliği temsilcilerinin 5 Eylül 1956'da başbakanla yaptıkları bir görüşmede, eski Ekonomi Komisyonu'nun yeniden toplantıya çağırılması kararlaştırıldı. Bu komisyon 13 Eylül 1956, 19 Ekim ve 5 Aralık tarihlerinde yaptığı üç toplantıda genel ekonomik durum ile ücret-fiyat durumunu görüştü. Bu toplantılardan ikincisinde İçişleri ve Maliye Bakanlıkları ile dört çıkar kuruluşunun temsilcilerinden oluşan bir alt komisyon kurulmasına ve bunun son dönemdeki fiyat artışlarını, bunun nedenini ve buna karşı alınacak önlemleri içeren bir rapor hazırlanmasına karar verildi. Bu rapora uygun olarak Ekonomi Komisyonu federal hükümete fiyat istikrarının korunabilmesi için önerilerde bulundu. Viyana İşçi ve Müstahdemler Odası başkanı 4 Mart 1957'de hükümetin fiyat artırımlarını araştırmak üzere özel bir birim oluşturulmasını istedi. 6 Mart 1957'de, İşçi ve Müstahdem Odası ile işbirliği yapan, Avusturya Sendikalar Birliği Eko-

nomi Komisyonu'nun toplantısına maliyet enflasyonu ile mücadele amacı ile öneriler sundu. Yapılan fiyat oluşumuna ilişkin birçok önerinin yanısıra bir kurul oluşturulmasına ilişkin öneri de vardı. Buna göre tüketici örgütlerinin temsilcilerinden, üretici ve dağıtıcıların temsilcilerinden eşit katılımlı olarak oluşturulacak olan kurul belli üretim dallarının anahtar ürünlerinin listesini yapacak ve sürekli olarak bu malları kalite ve fiyat yönünden denetleyecekti. Bu söz konusu malların girdilerinin maliyetlerinin yükseldiği durumlarda bile prodüktivite artışı sağlanması yoluyla fiyatların aynı düzeyde tutulmasına çalışılmaktaydı. Eğer bu ve öteki önerilerden oluşan programı hükümet uygulamayı kabul ederse Sendikalar Birliği de ücret artışlarının ılımlı düzeyde kalmasına çaba göstererek ve ayrıca toplu sözleşme pazarlıklarının başlamasından önce ücret artırımlarının oranı ve zamanı bakımından bir Eşit - Katılımlı Kurul'ca incelenmesini kabul edecekti. bu Eşit - Katılımlı Kurul'un üyeleri işçi ve işverenlerin üst kurullarınca atanacaktı.

Ekonomi Komisyonu bazı küçük değişikliklerle Sendikalar Birliği'nin sunduğu bu önerileri kabul etti. Üzerinde anlaşmaya varılan bu önerileri başbakan 12 Mart 1957'de hükümete sundu. Buna dayanarak, bakanlar kurulu bu önerilerin söz konusu üç odalar birliğine ve sendikalar birliğine bakanlar kurulunun isteği olarak iletilmesine karar verdi.

Dört çıkar kuruluşuna iletilen bu bakanlar kurulu isteğinin en önemli sonucu «Fiyat ve Ücret Sorunlarına

İlişkin Eşit - Katılımlı Kurul»un kurulması oldu. Eşit - Katılımlı Kurul ilk toplantısını 27 Mart 1957'de yaptı.

3. Eşit - Katılımlı Kurul

Avusturya toplumunun toplumsal, siyasal ve hukuksal birikiminin bir ürünü olan Eşit - Katılımlı Kurul kuruluşundan sonra da gelişmesini sürdürdü. Görev alanı giderek genişledi, başlangıçta bir yıl için kurulmuş olmasına karşın, süreklilik kazandı ve sonuçta ekonomi politikasının vazgeçilmez bir kurumu durumuna geldi.

3.1 — Eşit - Katılımlı Kurul'un Kuruluşu ve Gelişmesi

Başlangıçtaki anlaşmaya göre Eşit - Katılımlı Kurul tüm fiyatlar için yetkili olacaktı. Ancak 17 Nisan 1958'deki oturumunda kurul bu yetkinin alanını sınırlandırdı. 1962'de bir sınırlama daha yapıldı. Buna göre Sanayi Odası'nın sorumluluğunda olmayan meslek ve kuruluşların fiyatları Eşit - Katılımlı Kurul'unda yetki alanına girmeyecekti.

1955 yılında olduğu gibi, Sendikalar Birliği 22 Mayıs 1958 günü yaptığı bir yönetim kurulu toplantısında Eşit - Katılımlı Kurul'un bir ekonomi komisyonu olacak biçimde geliştirilmesini isteyen bir karar aldı. Bu istek Eylül 1959'da yapılan genel kongrede de yinelenildi. Bu ekonomi komisyonu ekonomi politikasına ilişkin her konuda hükümetin bir danışma organı olması ve görüşlerini parlamentoya ve hükü-

mete önerebilmeliydi. Sendikalar Birliği'nin bu konudaki bir başka girişimi 1960 yılı baharında uzmanlar düzeyinde bir öneri paketi hazırlamak oldu. Bu öneriler paketinde önce ekonomi komisyonu oluşturulması isteğinin gerekçeleri sıralanmakta, daha sonra da bu komisyonun görevleri belirtilmekte, komisyonun çalışma biçimi ve örgütlenmesi konusunda görüşlere yer verilmekteydi.

Fiyat ve ücret artışlarının hızlanması üzerine Mart 1960'da başbakanın fiyat ve ücretlerin yıl sonuna kadar dondurulmasını Eşit-Katımlı Kurul'a önermesi üzerine kurulu oluşturulan dört çıkar kuruluşunun temsilcilerinden oluşan bir alt-kurulda bu konunun incelenmesi kararlaştırıldı. Bu alt kurulun önerisi doğrultusunda 3 Haziran 1960'da bir «Satınalma Gücünün İstikrarının Sağlanması Anlaşması» yapıldı. 1961 yazında yine benzer bir nedenle yine aynı nitelikte bir uzmanlar kurulu oluşturuldu.

Avusturya Sendikalar Birliği Eşit-Katımlı Kurul'a Kasım 1961'de on maddelik bir program önerisi sundu. Bu önerilerde diğer şeylerin yanısıra Kurul'un ekonomi politikasına ilişkin sorunlar için bir koordinasyon organı olması ve fiyat sorunlarına ilişkin alt-kuruldan başka bir de ücret sorunlarına ilişkin alt-kurul oluşturulması istenmekteydi. Aralık 1961'de bu alt kurulda oluşturulması kabul edildi.

1963 yılında Eşit-Katımlı Kurul için örgüt yapısının yeniden düzenlendiği bir yıl oldu. Mayıs ayında örgütlenme konusu tartışılmaya başlandı. Ekim 1963'de dört çıkar grubunun temsilcileri üçüncü bir alt kurul olarak «Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar Da-

nişma Kurulu»nun kurulması konusunda anlaşmaya vardılar. 19 Aralık 1963'de yine dört örgüt Eşit-Katımlı Kurul'un yeni çalışma düzenini kabul etti.

3.2 — Eşit-Katımlı Kurul'un Hukuksal Konumu

Belli bir birikimin ürünü olan ve kurulduktan sonra bir evrim süreci yaşayan ve bunun sonucu belli bir örgütlenme yapısına ve çalışma kurallarına ulaşan, yani kendine özgü bir normlar dizisi oluşturan Eşit-Katımlı Kurul'un kendisi herhangi bir yasal temele dayanmaz. Bu kurulun ne çıkar birliklerinin aralarında yapacakları işbirliğinin merkezi olarak, ne de federal hükümetin danışma organı olarak anayasada yeri yoktur. Belki de, gerçekleştirdiği görevler dikkate alınırca, bu kurul anayasa ile bağdaştırılmaz. Belki de bu nedene bağlı olarak Eşit-Katımlı Kurul'un yasal dayanağı da yoktur. Herhangi bir nedenle ne yasalarda ne de yönetmeliklerde bu kuruldan söz edilmemektedir. Kamu hukuku açısından olmadığı gibi, özel hukuk açısından da durum budur. Örneğin özel bir dernek statüsünde bile değildir. Dolayısıyla bir tüzel kişiliğe sahip de değildir.

Hukuksal açıdan var olmayan bu önemli kuruluşun belli bir toplantı yeri, bir adresi, kendine özgü bir bütçesi de yoktur. Bu kurula üye olmak, üyeliğinden ayrılmak veya üyeliğinden çıkarılmak da söz konusu değildir. Bu kurulda yer alan kişiler kendileri adına değil, belli bir çıkar örgütündeki görevleri nedeniyle yer almaktadırlar. Kurulun herhangi bir tüzüğü, çalışma düzenini belirten bir belgesi, dolayısıyla

yetki ve sorumlulukları yazılı olarak yoktur.

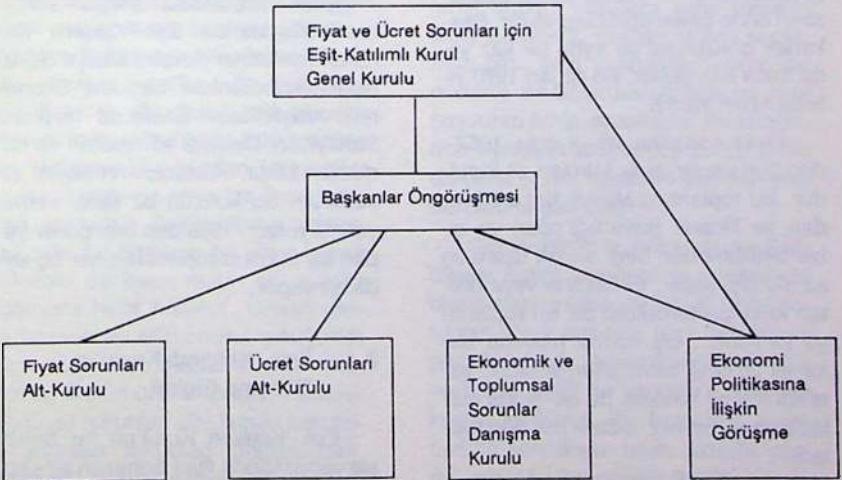
Bazı görüşlere göre 12 Mart 1957 tarihli bakanlar kurulu kararı Eşit-Katımlı Kurul'un hukuksal dayanağı olarak algılanabilir. Ancak bu karar yalnızca büyük çıkar birliklerine ortak bir kuruluş oluşturulması yönünde yapılan bir çağrı niteliğindedir. Başka bazı görüşlere göre de toplumsal ortakların aralarında yaptıkları değişik tarihlerdeki sözleşmeler ve bazıları yazılı olan ve görüşbirliğine varıldığını belirten başka açıklamalar hukuksal dayanak olarak alınabilir. Yine hukukçuların görüşlerine göre bunlardan bazıları özel hukuk hükümlerine göre dava edilebilir niteliktedir, ancak bunların çoğu «centilmenlik anlaşması» niteliğindedir ve bu nedenle yükümlülük-

ler yaratır, ancak hukuksal olarak yaptırımlar getirmezler.

3.3 — Eşit-Katımlı Kurul'un Örgütsel Yapısı

Daha önce de değinildiği gibi, çıkar birliklerinin ulaştıkları uzlaşma anlayışının sonucu ortaya çıkan ve yapısı zaman içinde gelişen Eşit-Katımlı Kurul'un alt kurulları «fiyat sorunları alt kurulu», «ücret sorunları alt-kurulu», «ekonomik ve toplumsal sorunlar danışma kurulu», «başkanlar öngörüşmesi», «ekonomi politikasına ilişkin görüşme» ve Eşit-Katımlı Kurul'un genel kuruludur. Bu alt kurullar, bir başka deyişle Eşit-Katımlı Kurul'un örgütsel yapısı, bu alt kurullar arasındaki ilişkiler yumağını da bu ölçüde yansıtabilecek biçimde aşağıdaki «Çizge 1»de gösterilmiştir.

ÇİZGE 1
Eşit-Katımlı Kurul'un Örgütsel Yapısı



Eşit - Katımlı Kurul'un genel kurulu 25-30 kişi katılır. Başbakan bu kurulun başkanıdır. Onun yanı sıra Ticaret Bakanı, Sosyal İşler Bakanı ve Tarım Bakanı (1974'e kadar tarım bakanının yerine içişleri bakanı) hükümet temsilcileri olarak katılırlar. Bunların yanı sıra dört çıkar kuruluşunun başkanları, iki başkan yardımcısı ve genel sekreterleri ve ayrıca raportör göreviyle dört ile sekiz arasında memur da toplantıda bulunurlar. Oy verme hakkına yalnızca çıkar kuruluşları temsilcileri sahiptirler ve her bir kuruluştan iki olmak üzere sekiz kişi ancak oy verebilir. Genel Kurul ayda bir ve yılda onbir kez toplanır. Toplantı süreci birkaç dakika sürer.

Başkanlar görüşmesine dört kuruluşun başkanı ve bunların her birinin en yakın dört çalışma arkadaşı katılırlar; yani toplantıya katılanların sayısı yirmidir. Bu toplantıda bir oylama öngörülmemiştir; ancak, Sendikalar Birliği başkanının ve Odalar Birliği başkanının önde gelen ağırlıkları vardır. Başkanlar görüşmesi de ayda bir kez yılda onbir kez yapılır. Bu organ 1970 yılından beri vardır.

Fiyat sorunları alt - kurulu 1957'den beri vardır ve ilk kurulan alt kuruldur. Bu toplantıya Maliye Bakanlığı'ndan ve Ticaret Bakanlığı'ndan ve çıkar birliklerinden birer olmak üzere en az altı kişi katılır. Firmaların veya üretim kolunun temsilcisi de bu toplantıya katılabilir. Oy verme hakkına bakanlık ve birlik temsilcileri sahiptir; yani altı kişi oy kullanır. Bu alt - kurul haftada en az bir kez, bazen her gün toplanır.

Ücret sorunları alt - kurulu 1962'

den beri vardır. Bu kurula Sendikalar Birliği'nden ve Odalar Birliği'nden iki ve öteki iki kuruluştan birer olmak üzere toplam altı kişi katılır. Bunların yanı sıra ilgili sendika ve meslek kuruluşundan temsilciler de katılabilirler. Oy verme hakkı çıkar kuruluşlarının temsilcileri olan altı kişiye aittir. Bu alt - kurul en çok ayda iki kez ve yılda yirmi veya yirmibeş kez toplanır.

Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar Danışma Kurulu Sendikalar Birliği'nden ve Ziraat Odaları Birliği'nden üçer öteki iki kuruluştan dörder olmak üzere toplam on dört kişiden oluşur. Bunların yanısıra bu kuruluşların uzmanları veya bağımsız uzmanlar da ve oluşturulan çalışma grupları da bu alt - kurulda yer alabilirler. Bu kurulun bir karar yetkisi yoktur. Bu kurul ayda bir kez toplanır. Ancak, çalışma gruplarının toplantıları düzensiz aralıklarla yapılır. Bu alt kurul 1963'de kurulmuştur.

Ekonomi Politikasına İlişkin Görüşme toplantılarına Eşit - Katımlı Kurul'un üyelerinin yanısıra Maliye Bakanı, Merkez Bankası başkanı, Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü başkanı, Sanayiciler Derneği yöneticileri ve uzmanlar katılır. Katılımcıların sayısı elli kadardır. Bu kurulun bir karar verme yetkisi yoktur. 1968'den beri görev yapan bu kurulun toplantıları her üç ayda bir yapılır.

3.4 — Eşit - Katımlı Kurul'un Çalışma Biçimi

Eşit - Katımlı Kurul'un bu örgütsel yapısı içinde fiyat sorunları alt - kurulu ve ücret sorunları alt - kurulu ken-

di konuları ile ilgili kararları hazırlarlar, bir başka deyişle ön kararlar alırlar. Ekonomik ve toplumsal sorunlar danışma kurulu başkanlar öngörüşmesinin, genel kurulun ve bir bakıma federal hükümetin ve merkez bankasının kararları için temel görüşleri hazırlar. Başkanlar öngörüşmesi kesin kararların alındığı organdır. Burada Eşit - Katımlı Kurul'un görev alanına giren her konuda karar resmi olmayan bir biçimde alınır. Burada alınan kararlar genel kurulda onaylanır, başka bir deyişle resmiyete kavuşturulur.

Odalar Birliği temsilcisinin başkanlığını yürüttüğü Fiyat Sorunlar Alt - Kurulu fiyatlarını artırabilmesi için kendisine başvuran firmaların bu isteklerini haklılığı yönünden inceler ve karara bağlar. Genel olarak Odalar Birliği'nin ve Ziraat Odaları Birliği'nin üyesi olan işletmelerce üretilen her türlü mal ve hizmet Eşit - Katımlı Kurul'un yetki alanına girer. Ancak bazı fiyatlar bu kuralın dışında tutulmuştur; örneğin resmi makamlarca saptanan fiyatlar, piyasaya ilk kez sunulan malların fiyatları, dışalım malları fiyatları v.b. Eşit - Katımlı Kurul'un yetki alanının dışında katır. Fiyatlarını artırmalarına izin verilmesi için yapılan başvurular tek tek firmalarca veya bir üretim dalınca yapılabilir. Tek bir firma başvurduğunda bu firmanın bir veya birkaç temsilcisi de başvurunun ele alındığı toplantıda hazır bulunur. Üretim dalının başvurusu sözkonusu olduğunda Odalar Birliği'nin meslek kurulu yöneticisi bu üretim dalının çıkarlarını savunur. Fiyat sorunları alt - kurulu kendisine sunulan belgeleri değerlendirir, temsilciye sorular yöneltir ve bir karara varır. Bu karar;

— Başka belgelerin de getirilebilmesi için başvurunun geri çevrilmesi,

— Son fiyat artışından beri henüz bir yıl geçmemiş olduğundan başvurunun geri alınması,

— Alt - kurul kendi içinde bir karara varamadığından veya alt - kurulun yetkilerini aştığından genel kurula sunulması,

— Gerekçelerin kabul edilmesi ve fiyat artışı isteğinin uygun görülmesi, biçiminde olabilir.

Altı hafta içinde alt - kurulca karara bağlanmayan başvurular otomatikman genel kurula gitmekte, burada da beş hafta içinde bir sonuç alınmazsa başvurunun olumlu karşılandığı varsayılmaktadır.

Şunu belirtmek gerekir ki, firmaların fiyatları arttırmak için Eşit - Katımlı Kurul'un olurlu alma zorunluluğu yoktur. Ancak bu oluru almadan fiyatlarını arttıran firmalara karşı devletin kullanabileceği, fiyatları re'sen saptamak gibi, bazı yaptırımlar vardır. bu nedenle bir iki örnek dışında bu yola başvuran firma olmamıştır. Kendiliğinden fiyatlarını arttıran bu bir iki firma da daha sonra fiyatlarını yeniden eski durumuna getirmiştir.

Odalar Birliği temsilcisinin ve Sendikalar Birliği temsilcisinin dönüşümlü olarak başkanlığını yürüttüğü ücret sorunları alt - kurulunda toplu sözleşme pazarlıklarının yapılabilmesi için izin verilmesi isteği ile yapılan başvurular karara bağlanır. Bu konudaki süreç belli bir sendikanın toplu pazarlık yapma isteği ile Sendikalar Birliği'ne başvurusu ile başlar. Sendikalar Birliği'nin

bu başvuruyu kendi genel politikasına uygun bulması durumunda veya söz konusu sendika ile ücret artırımının ölçüsü ve zamanı üzerinde anlaşmaya vardıklarında, Sendikalar Birliği bu isteği Eşit-Katımlı Kurul'u oluşturan öteki kuruluşlara bildirir. Ücret sorunları alt-kurulu konuyu inceledikten sonra bir karara varır. Bu karar;

— Toplu pazarlık görüşmelerinin serbest bırakılması,

— Taraflarla ilişkiye girerek kurula bir rapor hazırlanması ve buna göre kurulun konuyu yeniden ele alması,

— Konuya daha açıklık getirmesi için başvurunun geriye verilmesi,

— Başvurunun reddedilmesi,

— Konunun genel kurula sunulması, biçiminde olabilir.

Ancak, ücret sorunları alt-kurulu, alacağı kararlar bakımından fiyat sorunları alt-kurulu gibi rahat davranamaz. Fiyat artırımı isteği söz konusu olduğunda, başvuruyu yapan ya bir firmadır veya bir üretim dalının meslek örgütüdür. Bunların isteklerinin reddedilmesi herhangi bir sorun yaratmaz. Oysa ücret pazarlığına başlamak için izin verilmesi isteği tek sendikalarca getirilemez. Bu istekler, yukarıda da değinildiği gibi, önce Sendikalar Birliği'nde ele alınmakta ve başvurunun yapılması uygun görülürse Sendikalar Birliği bu isteği ücret sorunları alt-kuruluna sunmaktadır. Dolayısıyla başvurunun reddi tüm sistemi tehlikeye düşürebilir; oylamada da oybirliği gerektiğinden, isteğin reddi fiillen söz konusu olamaz. Buna göre

İşveren kesiminin uygun bulmadığı bir başvuru ancak geciktirilebilir.

Başkanlığını üyelerinin sırayla yaptığı, ancak, her altı ayda bir değişen başkanın, bir işveren onu izleyen dönem için de bir işçi temsilcisinden seçilmesine dikkat edildiği Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar Danışma Kurulu'nun görevi devletin ekonomik ve sosyal politikasına ilişkin amaçlarına ulaşabilmesine yönelik araştırmalar yapmak ve öneriler geliştirmektir. Bu görevini yerine getirirken danışma kurulu Merkez Bankası'ndan, İstatistik Kuruluşu'ndan, Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü'nden ve benzer kuruluşlardan destek alabilmektedir.

Danışma kurulunun herhangi bir karar yetkisi yoktur, ancak yetkili organ olarak temel sorunlara ilişkin olarak tartışmalara yoğun bir biçimde katılma hakkı vardır. Kurulun karar verme sorunu olmaması ona araştırmalarını yaparken davranış özgürlüğü sağlamaktadır. Ancak, kurul üyeleri aynı zamanda belli bir örgütün elemanı olduklarından, yapılan araştırmalar toplumun değişik katmanlarının görüş ve çıkarlarını dikkate alan bir anlayışla yürütülmektedir.

Araştırmalar çoğu kez konuya göre özel olarak kurulan çalışma gruplarında yapılmakta bu gruplara bilim adamları ve/veya devletin konu ile ilgili kuruluşlarının uzmanları katılabilmektedir. Hangi konuların araştırılacağı çoğu kez Başkanlar Öngörüşme'sinde kararlaştırılmaktadır. Bazen federal hükümet de belli konuların araştırılmasını bu danışma kurulundan istemektedir; ancak bu durumda da elde edilen

araştırma sonuçları hükümete sunulmadan önce Başkanlar Öngörüşmesi'nde tartışılmaktadır. Başkanlar Öngörüşmesi'nin onayına sunulan bir araştırma raporu Danışma Kurulu'ndan oybirliği ile çıkmamışsa, azınlık görüşü veya alternatif öneriler de raporda yer almaktadır. Başkanlar Öngörüşmesi'nde onaylanan ve son biçimi verilen rapor son olarak Genel Kurul'a sunulmaktadır.

Ekonomi politikasına ilişkin görüşme bir tartışma platformu oluşturmakta ve Danışma Kurulu gibi bunun da herhangi bir karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Yine benzer bir biçimde görüş oluşturma, rapor veya analizlerin sunulması burada da ön plana çıkmaktadır.

Görüşmenin başlangıcında araştırma enstitülerinin veya eşit-katımlı çalışma gruplarının ulusal gelir hesaplarındaki beklenen değerlere ilişkin, ekonomik konjoktüre ilişkin olan ve elde edilebilen en son rakamlara dayanan raporları sunulur. Bunun hemen ardından Maliye Bakanı konjoktür ve bütçe politikasına ilişkin programını, Merkez Bankası başkanı da para politikasına ilişkin durumu açıklar.

Bu sunuşların ardından başlayan tartışmalarda gelecekteki ekonomi politikasının her yönü tartışılır. Resmi bir oylama olmamasına ve hükümetin hiçbir biçimde bu tartışmaların sonuçlarına bağlı olmamasına karşın, bu görüşmelerin Avusturya'nın izleyeceği ekonomi politikasını etkilediği kuşkusuzdur.

Eşit-Katımlı Kurul'un en etkin organı, bir bakıma merkezi durumunda

olan Başkanlar Öngörüşmesi, önemli olabilecek her konuda belirleyici durumdadır. Alt-kurullardaki çalışmaların sonuçlarının bile bu kurulun tutumu ile önceden etkilendikleri görüşü yaygındır. Daha önce söz konusu edilmiş olan iki başkanın önde gelen bir ağırlığa sahip oluşları ve bunların kendi kuruluşlarının başında uzun süre kalıyor olmaları ve önemli her konunun Başkanlar Görüşmesi'nde onaylanması zorunluluğu Eşit-Katımlı Kurul'un gücün çıkar birlikleri başkanlarında, ama özellikle Sendikalar Birliği ve Odalar Birliği başkanlarında toplandığı «merkeziyetçi» yapısını sergilemektedir. Bu etkin kurulun kurallara bağlanmış bir çalışma biçimi ise yoktur.

Eşit-Katımlı Kurul'un de jure en önemli organı olması gereken «genel kurul» de facto başkanlar öngörüşmesinde alınan kararları onaylayan ve başkanlığını da başbakanın yaptığı bir tören toplantısı niteliğini aşmamaktadır.

4. «Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık» Anlayışının Avusturya'nın Ekonomi Politikasındaki Yeri ve Yarattığı Sonuçlar

Avusturya toplumu bin dokuz yüz ellilere ulaştığında büyük siyasal ve toplumsal olaylarla dolu bir yüzyılı geride bırakmıştı. Bu yüzyıllık dönemde iki büyük dünya savaşı yaşanmış, ülke büyük bir imparatorluktan küçük bir ülkeye dönüşmüş, yedi yıllık bir süre için öz varlığını yitirip başka bir ül-

kenin topraklarına katılmış, on yıllık bir süre dört büyük devletin işgali altında kalmıştı. Aynı dönem içinde toplum katmanları yoğun bir örgütlenme süreci yaşamış, her bir kesim kendi çıkarlarını savunacak örgütlerini kurmuş ve bu örgütler içinde üyeler eğitilmiş, görev almış ve kendi çıkarlarının giderek daha bilinçli savunucusu durumuna gelmiş ve toplumun nerdeyse her bireyi siyasallaşmıştır. Ülkede yaşanan sınıf çatışmaları bir içsavaş düzeyine kadar ulaşmıştır. Sınıfsal gruplaşmalar kendi koşullarında oluşan siyasal partilere dönüşmüş ve ülke insanları, küçük bir yüzdenin dışında, birbirine denk güçteki iki ayrı siyasal kampta toplanmışlardır.

Yaşanan birçok deneyden sonra her iki grubun birbirine üstünlük sağlayamayacağı, sağlansa bile bunun süreklili olmayacağı, birbiriyle çatışmak yerine uzlaşmanın her iki tarafa da yarar sağlayacağı görüşü giderek her iki tarafa da benimsenir oldu. Öte yandan çıkar örgütleri uzunca bir süredir ve giderek artan bir biçimde, başta fiyatlar ve ücretler olmak üzere, ekonomi politikasına ilişkin birçok konuda yasal olarak söz söylemek hakkına sahiptirler. Yani toplumun değişik kesimlerinin çıkarlarının savunucusu olan örgütlerin ekonomi politikasına ilişkin konularda görüş oluşturma, bunu resmi yoldan bildirme veya kamuoyuna açıklama konusunda gelenekleri oluşmuştu.

Doğal olarak, her bir çıkar örgütü herhangi bir konuda görüş oluştururken bunu temsil ettiği kesimin çıkarları doğrultusunda yapmaktaydı ve ça-

tışma da bundan çıkmaktaydı. Oysa birçok konuda devletin ekonomiyi yönlendirmek için uygulayacağı politikanın başarılı olabilmesi bunun hem işveren hem de işçi kesimlerince kabul edilmesine bağlıydı. Dolayısıyla herhangi bir konuda görüşlerin, tüm toplum kesimlerce benimsenecek bir biçimde, çıkar temsilcisi örgüt temsilcilerince ortaklaşa alınması herkesin yararına olacaktı. Bu yolla oluşturulacak görüşlerin nesnel nedenlere dayanan bir uzlaşma olması nedeniyle, karşılıklı olarak ödünler kolaylıkla verilebilecekti.

Böyle bir düşünce evrimi ile oluşan Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık anlayışı, başlangıçta yalnızca fiyat sorunları ile uğraşmak üzere oluşturulan, Eşit-Katımlı Kurul ile somut bir biçime dönüştü. Daha sonra bu Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık sosyo-ekonomik anlaşmazlıkların nesnel bir biçimde çözümlenmesine yönelik bir «toplumsal kurum» niteliğine ulaştı. Çıkar temsilcisi olan örgütler arası uzlaşma anlayışının bir toplumsal kurum niteliğine ulaşması bu anlayışın ürünlerinin kısa bir sürede elde edilebilmesinden dolayıdır. Ekonomik ve Toplumsal Ortakların Eşit-Katımlı Kurul'da vardıkları bir uzlaşma hızla siyasal istence ve sorumlu makamlarca alınan somut kararlara dönüşebilmektedir. Bunu nedenini çıkar örgütleri, siyasal partiler, parlamento, hükümet ve devlet kadrolarının içiçe olduğu bir yapının varlığıdır.

Belli bir toplumsal grubun çıkarlarını savunan örgütlerin ya siyasal partilerle organik bağları vardır veya bu ör-

gütün üyelerinin büyük bir çoğunluğu aynı zamanda belli bir siyasal partiye de üyedirler. Bu örgütlerin yöneticileri veya ileri gelenleri değişik düzeylerde bu siyasal partilerin de yöneticileri veya ileri gelenleri durumundadırlar. Çoğu kez bir çıkar örgütünün lideri bir siyasal partinin de liderlerindedir ve aynı zamanda bir federal bakandır. Siyasal partilerin üyeleri olan çıkar örgütü önderlerinin bazıları parlamento üyesidirler de. Devlet memurları siyasal partilere üye olabildiklerinden devletin değişik kadrolarında çalışan memurların önemli bir bölümü, özellikle üst düzey yöneticilerinin çoğu iki büyük partiden birinin üyesidirler.

Eşit-Katılımlı Kurul'da alınan kararların tümü oybirliği ile alınmaktadır. Bunun anlamı alınan kararların sorumluluğunun üye tüm örgütlerce paylaşılmasıdır. Her kesimin kabul edebileceği bir kararın çıkarılabilmesi her bir konuda uzlaşmanın sağlanması olduğu gibi, bazı durumlarda bir kesimin ekonomik koşulların gereği olarak özveride bulunmayı kabul etmesi, bir başka zamanda da başka bir kesimin aynı şeyi yapması da demektir. Böylece tek tek konularda nesnel verilere göre uzlaşma sağlanırken uzun dönemli çıkar dengeleri de korunmuş olmaktadır. Örneğin Fiyat Sorunları Alt-kurul'unda alınan bir fiyat artışını onaylayan karara Sendikalar Birliği'nin de katılması işçi kesiminin de kabul edilen fiyat artışını onaylaması (doğru bulması) anlamına geldiği gibi, toplu sözleşme görüşmelerine başlanmasına Ücret Sorunları Alt-Kurulu'nda olurun verilmiş olması işveren kesiminin de yeni bir ücret anlaşması yapılmasının

gerekli olduğunu kabul etmesi anlamına gelmektedir. Üç ayda bir yapılan Ekonomî Politikasına İlişkin Görüşme Toplantılarında her iki kesim de birbirlerinin temel konulara yaklaşımlarını anlayabilmekte ve böylece, yine uzlaşma mantığı çerçevesi içerisinde, stratejik nitelikteki kararlarda da görüş birliği sağlanabilmektedir.

Ekonomik ve Toplumsal Sorunlar Danışma Kurul'unda ve kurulun oluşturduğu araştırma birimlerinde her bir çıkar birliğinin temsilcileri olan uzmanlar birlikte çalışmaktadırlar. Buradaki çalışmalarda her bir uzman ele alınan sorunlara bilimsel-nesnel bir açıdan yaklaşırken temsilcisi olduğu toplum kesiminin çıkarlarını da dikkate almakta, aynı zamanda öteki kesimlere de ters düşmeyecek bir çözüm yolunu bulmaya çalışmaktadır. Bu anlayışla yürütülen çalışmalar toplumun her kesiminin çıkarlarını da dikkate alan bir sonuca ulaştırılmaktadır. Bu çalışmalara katılan çıkar örgütlerinin temsilcisi olan uzmanlardan çoğu daha sonraları siyasal partilerde sorumluluk almakta ve değişik düzeylerde yönetici olabilmektedirler. Uzun yıllar uzlaşmacı bir ortamda görev yapan bu kişiler, kendileri karar veren kişiler konumuna geldiklerinde de, sınıf çatışması yerine sınıflar arası uzlaşmayı benimseyen bir anlayışın sürdürülmesine katkıda bulunmaktadırlar.

Ana çizgileriyle sergilenen bu özellikleriyle Eşit-Katılımlı Kurul Avusturya'da ekonomi politikasının vazgeçilmez bir kurumu durumuna gelmiş ve bunun olumlu nitelikte önemli sonuçları olmuştur. Bu sonuçlardan öncelikle

belirtilmesi gerekeni Ekonomik ve Toplumsal Ortakların ekonomi politikası amaçlarının öncelikleri üzerinde anlaşmış olmaları ve bu anlaşmayı sürekli korumalarıdır.

Bilindiği gibi, ekonomi politikasının genel amaçları olan büyüme, tam istihdam, fiyat istikrarı, dış ödemeler bilançosunun denkliliği, gelir bölüşümünün düzeltilmesi amaçlarının tümünün aynı anda gerçekleştirilmesi, her biri için kullanılacak araçların bir başka amaca ters etki yapabilmesinden dolayı, olanaksızdır. Bu nedenle amaçların çatışmasından söz edilir; ayrıca her bir toplum kesiminin kendi çıkarları doğrultusunda ekonomi politikası amaçları arasında belli bir öncelik sıralaması vardır. İşte Ekonomik ve Toplumsal Ortakların gerçekleştirdikleri temel anlayış işbirliği her toplum kesiminin önceliklerini dikkate alan bir yol izlemiştir. Buna göre işçi kesimi: önceliği olan işsizliğin önlenmesi ve emeğinin karşılığını alması, işveren kesiminin önceliği olan üretimin artması, kâr gelirlerinin artması, fiyat istikrarının sağlanması, ekonomide dengelerin korunması istemleri, büyüme, tam istihdam ve fiyat istikrarına eşit bir öncelik vererek birlikte karşılanmıştır. Bu üç amacın öncelikle gerçekleştirilebilmeleri için zaman zaman öteki amaçlar gözardı edilmişse de, örneğin ekonomik koşulların gereği olarak ücret artışları olması gereken düşük tutulmuşsa da, bu eksiklik ekonomik koşulların elverdiği ilk fırsatta giderilmiş ve ikinci plana itilen amaçlarda da dengeler korunmuştur.

Eşit – Katılımlı Kurul'un önce Fiyat

Sorunları Alt – Kurulu daha sonra Ücret Sorunları Alt – Kurulu yoluyla ekonomik sürece müdahalesi öncelikle mark-up enflasyonu tehlikesini ortadan kaldırmıştır. Fiyatların denetim altına alınmış olması ve sendikaların istedikleri anda toplu pazarlık başlatma girişiminde bulunamamaları yalnızca fiyat konusunda değil, genel olarak her alanda istikrarı sağlamıştır. Toplu pazarlığa başlama isteminin ancak Sendikalar Birliği'nce Kurul önüne getirilebilmesi ve bunu yaparken üretkenlikteki artış, fiyatlar genel düzeyindeki artış gibi nesnel ölçütlerin kullanılıyor olması karşılıklı güveni artırarak grevleri fiilen ortadan kaldırmıştır. Grevlerin olmaması üretim kaybını ortadan kaldırmış, ekonominin bu yolla zarara uğraması engellenmiştir.

Ekonomik ve Toplumsal Ortakların görüş birliğine varmaları ile ekonomi dış yarışmacılığa gerektiği ölçüde açık tutularak üretimde verimliliğin artması sağlanmıştır. Ulusal gelirin bölüşümünde toplumsal kesimlerin paylarının uzun dönemde aşağı yukarı sabit kalması sağlanmış ve böylece dinamik bir ekonominin yarattığı gönenc herkesçe paylaşılmıştır.

Bilimsel nesnellüğün güncel ekonomi politikasında etkin olması, her çıkar örgütünden ekonomi politikasına ilişkin bilimsel bilgilerle donatılmış uzmanların yetişmesi, ekonominin uzun dönemli gereklerinin de ele alınır olması ve bununla ilgili olarak toplumsal kesimlerin üzerinde görüş birliğine vardığı planların ve programların üretirilmesi olumlu bir sonuç daha yaratmıştır. Çıkar örgütlerinin bu işbirliği si-

yasal partilerin seçim hesaplarına dayanır bir ekonomi politikası gütmeleri olanağını ellerinden almıştır.

Bir görüşe göre Ekonomik ve Toplumsal Ortaklık «politikanın ekonomileştirilmesi» üzerine kurulmuştur. Eşit-Katımlı Kurul ve öteki kurumlar genel ekonomik sistemin rasyonelleştirilmesini siyasal davranışın önemli bir yol göstericisi durumuna getirmiştir. Bu ortaklık ekonomik büyümeyi ve Avusturya ekonomisinin dünya piyasalarında yarışabilir duruma gelmesini ve bu niteliğini korumasını en önemli toplumsal erek durumuna getirmiş ve bununla öteki tüm siyasal ve ideolojik amaçların üstünde kültürel hegemonyasını kurmuştur.

KAYNAKÇA

Abele, Hans; et. al.; Handbuch der Österreichischen Wirtschafts-politik, 2. baskı, Manzsche Verlags-und universitätsbuchandlung, Wien, 1984.

Arndt, Sven W. (ed.); The political Economy of Austria, American Enterprise Institute for Public Policy, Washington and London, 1982.

Farnleitner, Johann; Die Paritatische Kommission, Institution und Verfahren, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1977.

Marin, Bernd; Die Paritatisch Kommission Aufgeklärter Technokorporatismus in Österreich, Internationale Publikationen Ges.m.b.H., 1982.

Wenger, Karl; Paritatische Kommission Für Preis und Lohnfragen, Institut für Angewandte Sozialund Wirtschaftsforschung, Jupiter-Verlag, 1966.

Beinsen, Lutz; Ziele und Instrumente der Österreichischen Wirtschaftspolitik: H. Abele et.al.(eds.), Handbuch der Österreichischen Wirtschaftspolitik, s. 151-162.

Haberler, Gottfried; Austria's Economic Development after the Two World Wars: A Mirror Picture of the World Economy: Sven W. Arndt(ed.), The Political Economy of Austria, s. 61-75.

Nowotny, Ewald; Institutionen und Entscheidungsstrukturen in der Österreichischen Wirtschaftspolitik: H. Abele et.al.(eds.), Handbuch der Österreichischen Wirtschaftspolitik, s. 117-132.

Ostleitner, Herbert; Zu den Grundlagen der Wirtschaftspolitischen Konzeption der Sozialistischen Partei Österreichs(SPÖ): H. Abele et.al.(eds.), Handbuch der Österreichischen Wirtschaftspolitik, s. 133-142.

Schüssel, Wolfgang; Zu den Wirtschaftspolitischen Positionen der Österreichischen Volkspartei(ÖVP): H. Abele et.al.(eds.), Handbuch der Österreichischen Wirtschaftspolitik, s. 143-150.

Seidel, Hans; The Austrain Economy: An Overview: Sven W. Arndt(ed.), The Political Economy of Austria, s. 7-21.

◆ Yaratıcı olmayan zekâ yanlış cevaplarla, yaratıcı zekâ ise yanlış sorularla ilgilidir.

Anthony Jay

◆ İnsan, kendisinden utanmayacak şekilde davranmasını bilmeli.

Baltasar Gracian

◆ Ömrümüzü, başkalarının bizi düşündüğünü hayal etmekle geçiririz. Oysa, onlar da bizim gibi kendilerini düşünmektedirler.

Charles Reade

◆ Kişiyi uzman yapan, deneylerdir.

Aeschylus

Ekonomik Göstergeler

	1989	1990	1991		
			Nisan	Mayıs	Haziran
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	5976.9	7524.0	5672.0	6051.0	6545.0
Banknot Miktarı (milyar TL)	8365.4	14265.4	15551.2	15757.7	18736.0
T.C. Merkez Bankası Kredileri (milyar TL)	6699.1	7641.2	10916.2	9029.5	11100.1
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL)	2564.9	3064.1	5633.4	3972.0	5497.5
BANKALAR (milyar TL)					
Toplam Mevduat	48234.9	72779.8	68235.6	72447.2	
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	9627.9	14597.4	11499.6	12337.8	
Tasarruf Mevduatı	22831.4	32569.3	35374.8	36712.0	
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	3377.1	5268.0	4519.1	4620.4	
Vadeli Tasarruf Mevduatı	19454.3	27301.3	30855.6	32091.6	
Mevduat Sertifikası	1978.4	2381.9	2384.8	2373.6	
Resmi Kuruluş Mevduatı	1698.8	3519.4	2743.0	4332.7	
Bankalar Mevduatı	4262.9	6837.6	3540.5	3416.4	
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	7835.6	12874.2	12692.8	13274.7	
Döviz Tevdiatı	14170.3	22538.0	26316.9	28388.5	
Toplam Krediler	46046.6	80034.2	82647.2	84534.8	
Tarım	7364.1	12823.1	10944.5	10675.0	
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5424.3	8319.8	9384.4	9708.3	
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkar)	1496.5	2477.4	2589.5	2545.0	
Gayrimenkul	3453.4	5094.4	5212.8	5472.6	
Denizcilik	105.2	107.7	112.0	107.6	
Turizm	780.6	1209.4	1333.3	1396.7	
Diğer İhtisas Kredileri	34.9	238.7	154.7	161.8	
Ticari, Sınal, Sair	27387.6	49763.6	52761.5	54471.8	
PARA ARZI (milyar TL)	20358.3	29763.6	29549.0	30088.0	33419.0
FİYATLAR (DİE Toplam Eşya 1981 = 100, Tüketici Fiyatları 1987 = 100)					
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	2140.8	3524.4	615.0	632.9	641.5
Tarım (Genel)	2019.8	2992.5	651.0	619.5	607.8
İmalat Sanayii (Genel)	2157.7	3244.5	606.6	638.9	652.9
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	348.6	559.2	687.7	710.4	731.4
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	-	550.4	662.0	677.8	708.4
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	15726.6	22302.3	6225.5	8033.0	9652.9
Dışalım (FOB)	11627.3	12959.5	4263.5	5322.4	6283.6
İşçi Dövizleri	3040.0	3426.0	856.0	1077.0	1285.0

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Bankalar, Mart-Nisan/1991 tarihi itibarıyla. (4) Banka kredileri aynı 1989 yılı sonu itibarıyla değiştirilmiştir. (5) Para arzı (M1) dar tanımıdır. (6) Toplam eşya fiyatları, 1991 Ocak ayından itibaren «1987=100» olarak verilmiştir.

Sermaye Piyasası

Yrd. Doç. Dr. MEHMET BOLAK

AĞUSTOS ayı Borsa'nın çok büyük inişler-çıkışlar yaşadığı bir ay olmuştur. Ay başında belli bir kıpırdanma göstererek 3200-3300 aralarına yerleşen İMKB İndeksi, bir süre bu düzeylerde seyrettikten sonra; Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Prof. Ekrem Pakdemirli'nin Borsa'nın olması gerekenin altında bir düzeyde seyrettiği yolundaki açıklamalar, devletin iç borçlanma yerine Merkez Bankası kaynaklarına başvurma eğilimleri ve seçim öncesinde kamu kâğıtlarının destekleneceği yolundaki beklentiler üst üste gelmiş; «12 Ağustos 1991, Pazartesi» günü Borsa'da 306 puanlık indeks artışı ve 240 milyarın üzerinde işlem hacmi gerçekleşmiştir. Bir sonraki gün, işlem hacmi 335 milyar 439 milyon liraya yükselecek rekor kırmış, ancak indeks artışı devam etmemiştir. Hafta sonuna kadar küçük dalgalanmalarla Pazartesi günü ulaştığı düzeyi koruyan indeks, «19 Ağustos 1991, Pazartesi» günü Sovyet Rusya'da gerçekleşen darbe haberiyle gerçek bir darbe yemiş ve yeniden 3200 mertebelerine gerilemiştir. Darbenin kısa sürede sonuçsuz kalması, yatırımcıların yüzünü güldürmüştü, «22 Ağustos 1991, Perşembe» günü İMKB İndeksi'nde 312 puanlık yükselme (% 9.59 oranında) gözlenmiş, ancak bu artış da tutunamamış ve ayın son haftasında fiyatlar yeniden yavaş yavaş gerileyerek indeksi 3309.29 puana kadar düşürmüşlerdir.

Bundan sonrasına ilişkin beklentiler, Eylül ayında özellikle kamu kâğıtları ağırlıklı olmak üzere, küçük dalgalanmalar yaşanacağı, Ekim'in ilk haftasından itibaren ise seçim öncesi ihtiyatlılığı ile kâğıttan çıkma ve nakit tutma eğiliminin artacağı, bunun da fiyatlarda düşmeye yol açacağı şeklindedir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi de Ağustos ayındaki dalgalanmalar sonucunda, «29 Ağustos 1991, Perşembe» günü kapanış fiyatları itibarıyla, Temmuz ayı sonuna göre % 5.53 oranında artış göstermiş ve 7950.10 puana ulaş-

miştir. İndeks kapsamındaki hisselerden 17'sinin fiyatı yükselirken 21'inin fiyatı düşmüş, Arçelik ve Ege Bira'nın fiyatları ise sabit kalmıştır. Ay içinde en fazla prim yapan kâğıt, üzerinde taşıdığı C tertibi hisseleri dağıtan, İş Bankası B tertibi hisseler (% 49.17) olmuştur. Yüksek prim yapan diğer hisseler ise Erdemir (% 46.43), Çukurova (% 41.03), Bolu Çimento (% 26.67), Döktaş (% 17.74), Good-Year (% 14.58), Çelik Halat (% 12.77), Güney Bira (% 8.93) ve Bağfaş (% 7.14) şeklinde sıralanmaktadır. En fazla değer kaybeden hisseler olarak ise Anadolu Cam (% 25.00), Makina Takım (% 21.43), sermaye artırımını yapan Koruma tarım (% 19.48), Nasaş (% 17.86), Brisa (% 17.65), İzdaş (% 17.65) ve Hektaş (% 17.14) görülmektedirler.

Dergi İndeksi kapsamı dışındaki hisseler arasında da dikkat çeken artışlar, Kepez Elektrik (% 35.06), Doğusan (% 34.78), Pektim (% 34.62), Aselsan (% 23.08) ve Deva Holding (% 18.75) hisselerinde; dikkat çeken düşüşler ise, Kütahya Porsele (% 24.47), Akbank (% 23.08), Sermaye artırımını yapan Vestel (% 22.53), Sifaş (% 20.00), Marshall (% 15.55) ve Garanti Bankası (% 15.15) hisselerinde gerçekleşmiştir. Ay içinde bir yandan yüksek değer artışları, öte yandan yüksek değer kayıplarının gözlenmiş olması ilginçtir.

Ağustos ayı içinde çok sayıda şirket sermaye artırımını gerçekleştirmiştir. Bu şirketlerin yaptıkları sermaye artırımları «Tablo 1» de özetlenmiştir.

Tablodaki görülenlerin dışında T. İş Bankası B tertibi senetlerin sayısı değişmez, taşıdığı C tertibi senetlerin dağıtılması nedeniyle fiyatı düştüğünden, iki ay

TABLO 1
Ağustos Ayı İndeki Sermaye Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Eski Sermaye	Bedellil	(%)	Bedelsiz	(%)	Yeni Sermaye
Akal (*)	51.520	11.849.6	23	13.910.4	27	77.280
Aksa (*)	99.000	39.600	40	14.850	15	153.450
Denizil Cam	4.000	3.500	88	4.000	100	11.500
Enka Hol.	15.000	-	-	15.000	100	30.000
İkt. Fin. Klr. (*)	26.000	2.600	10	11.440	44	40.040
Kelebek M.	6.000	3.600	60	3.600	60	13.200
Koruma T.	7.425	12.214.1	164.5	13.773.4	185.5	33.412.5
Mardin Çim.	2.000	-	-	14.000	700	16.000
Parsan (*)	24.000	7.200	30	16.800	70	48.000
Peg. Prof.	83.362.5	31.261.8	37.5	20.840.6	25	135.465
Toprak Kâğıt	50.050	-	-	50.050	100	100.100
T.D. Döküm (**)	50.000	3.098	6.2	-	-	53.098
Vakıf Fin. Klr.	30.000	8.000	26.7	37.000	123.3	75.000
Vestel	150.000	60.000	40	60.000	40	270.000

(*) Rüçhan hakkın kullanılmış olup, bedelsizleri üzerinde işlem görmektedirler.

(**) Demir Dökümdeki sermaye artırımını Merkez Ticaret A.Ş.'nin devir alınması ile ilgili olup, Eylül ayında yeni bir sermaye artırımını söz konusudur.

önce yapıldığı gibi yine dağıtım öncesindeki fiyatının (13.250 TL), dağıtım sonrasında hesaplanan açılış fiyatına (8.656 TL) bölümüyle hesaplanan oranda (yaklaşık 1.53) sermaye artırımını yapıldığı varsayılmış, bu hissenin aylık verimi ve Dergi'nin İndeksi hesaplanırken bu varsayımı uygun davranılmıştır.

Ay içinde Diktaş'ın kayıtlı sermaye tavanının 6 milyar TL'den 15 milyar TL'ye, Hektaş'ın 25 milyardan 50 milyara, Olmuksa'nın 50 milyardan 100 milyara, THY'nin de 700 milyardan 2 trilyona çıkartılması kararlaştırılmış, Migros ve Tofaş Oto Fabrikaları kayıtlı sermaye sistemine geçme kararı almışlardır. Söz konusu iki şirketin istemde bulunacakları kayıtlı sermaye tavanı sırasıyla 100 milyar lira ve 2 trilyon liradır.

Şirketlerin 6 aylık bilançolarının hemen hemen tamamı borsaya intikal etmiş durumdadır. Bankalar hariç tutularak 100 şirketin 6 aylık bilanço verileri analiz edilmiş ve bazı sonuçlar «Tablo 2»de verilmiştir. Hesaplanan diğer birtakım oranlara da gelecek sayıda yer verilecektir. «Tablo 2»de 100 şirket arasından seçilmiş 70'ine ait 6 aylık kârlar, hisse başına kârlar ve fiyat/kazanç oranları verilmiştir. Fiyat/kazanç oranları, «23 Ağustos 1991, Cuma» gününe ait hisse senedi fiyatlarının, aynı tarihte geçerli olan ödenmiş sermayeye göre belirlenmiş hisse başına kârlara bölünmesiyle hesaplanmıştır. Diğer bir deyişle, hisse başına kârlar, 6 aylık bilançolarda görülen kâr rakamlarının 23 Ağustos'daki ödenmiş sermayeye göre bulunan hisse sayılarına bölünmesiyle hesaplanmış, bu amaçla, Haziran ayı sonundan 23 Ağustos tarihine kadar yapılmış sermaye artırımları dikkate alınmıştır. Öte yandan, bedelsizi üzerinde olarak işlem görmekte olan hisse senetleri için fiyat düzeltmesi yapılmıştır. Örneğin, rüçhan hakkı kullanılmış, ayrıca % 60 oranındaki bedelsiz artırım hakkını üzerinde taşıyan bir hisse 1600 liradan işlem görüyorsa, bu hissenin gerçek fiyatının 1000 lira (1600/1.6) olduğu varsayılmıştır.

«Tablo 2»de yer alan 70 şirketten 10 tanesinin yılın ilk 6 ayını zararla kapattıkları görülmektedir. Bu rakam 100 şirket içinde 19'u bulmaktadır. Hisse başına değerlendirildiğinde en fazla zarar eden şirketler Ege Gübre (239,08 TL), Brisa (220,77 TL), Metaş (206,61 TL), Trakya Cam (131,10 TL) ve Kav (130,67 TL) olmuşlardır. Hisse başına 1000 liradan fazla kâr elde etmiş şirketler ise Mardin Çimento (4.168 TL), Ege Bira (2081,43 TL), Konya Çimento (1382,68 TL) ve Migros (1137,44 TL) olup, Koç Yatırım (813,06 TL), Arçelik (733,33 TL), Aygaz (707,16 TL), Siemens (668,24 TL), Santral Hol. (643,67 TL), Eczacıbaşı Yat. (630,99 TL) ve Sarkuysan (626,96 TL) yüksek miktarda kâr elde eden diğer şirketlerdir. 70 şirket için hesaplanan ortalama hisse başına kâr 327,68 TL'dir. Yüksek oranda kâr elde eden Mardin Çimento ortalamanın dışında tutulduğunda, bu rakam 272,02 TL'ye düşmektedir. Yılın ikinci yarısında bu rakamların yaklaşık olarak ikiye katlanacakları varsayılırsa, vergi ödemeleri düşüldükten sonra ortaklara dağıtılabilecek kârların tatminkar düzeylerde olmayacakları anlaşılmaktadır. Geçen yıl aynı dönem için yapılan incelemede ortalama hisse başına kâr rakamı 500 TL civarlarında bulunmuş- tur.

Fiyat/Kazanç oranları ortalaması ise, aşırı derecede negatif bir değere sahip Niğde Çimento hariç tutulduğunda 35.665 olarak hesaplanmaktadır. Bu rakam da, Borsa'da fiyatların düşük gözükmesine rağmen, hayli yüksek bir rakamdır. Pozitif olmak kaydıyla, düşük fiyat/kazanç oranına sahip hisse senetlerinin potansiyel vatan etiketlerini söylemek mümkündür. Bu açıdan dikkati çeken hisseler, Erdemir, God-Year, Hektaş, İktisat Finansal, Kartonsan, Kelebek Mobilya, Koruma Tarım, Marshall, Peg Profilo, Pınar Süt, Sarkuysan ve Teletaş olarak gözlenmektedir.

TABLO 2

6 Aylık Bilançolara Göre Kârlar (Milyon TL),
Hisse Başına Kârlar (TL) ve Fiyat/Kazanç Oranları (%)

Şirket	Kâr	HBK	F/K	Şirket	Kâr	HBK	F/K
AFC	594	237,66	81.02	KLB	3.075	509,50	10,21
AKAL	5.713	73,93	27,73	KEP	9.694	242,35	21,87
AKC	11.316	133,67	29,92	KOÇ H	140.074	350,19	39,98
AKSA	82.218	535,80	21,09	KOÇ Y	29.270	813,06	25,21
ALAR	7.066	588,83	40,76	KON	8.639	1.382,68	24,95
ACS	196	3,65	328,78	KORD	30.096	198,16	16,99
ARC	165.000	733,33	19,09	KORU	7.043	210,79	7,12
AYG	35.225	707,16	43,13	KÖY	884	84,19	24,35
BAG	13.360	66,80	23,20	MAK	-1.994	-119,76	-9,60
BOL	5.535	81,73	36,71	MARD	8.336	4.168,00	22,07
BRI	-33.350	-220,77	-13,59	MARE	2.125	60,71	55,18
CEL	2.580	59,72	46,88	MARS	11.324	314,56	13,03
CIMS	8.377	149,16	32,18	MEN	14.720	62,27	19,26
ÇUK	65.970	219,90	26,38	MET	-15.496	-206,61	-2,66
DEVA	7.524	134,36	23,44	MİG	7.109	1.137,44	18,46
DOG	412	50,24	30,85	NAS	-13.127	-145,86	-3,77
DOK	14.496	289,92	26,90	NİG	-13	-26,00	-3807,69
ECZI	62.403	416,02	37,26	OLM	107	2,78	611,68
ECZ	15.901	630,99	38,04	OTO	29.379	447,88	17,19
EGEB	26.226	2.081,43	26,42	PEG	30.366	224,16	12,49
EGEE	1.838	52,51	24,76	PET	-37.910	-18,96	-102,88
EGEG	-8.607	-239,08	-2,82	PINS	1.410	261,11	12,83
ENK	7.003	233,43	17,14	RAB	587	39,13	89,44
ERC	13.810	409,19	22,48	SANT	9.655	643,67	31,07
ERE	312.508	406,91	10,32	SAR	23.699	626,96	13,88
GOOD	13.679	388,95	14,40	SİF	1.503	53,53	70,25
GÜB	-9.480	-79,00	-10,76	TEL	24.263	485,26	14,01
GÜN	2.931	348,93	43,71	TOF	39.180	244,88	67,38
HEK	3.392	133,19	11,64	TCAM	-38.377	-131,10	-13,73
İKT	6.720	258,46	6,38	TDD	20.886	417,72	28,73
İNT	895	331,48	55,81	TSİE	14.033	668,24	20,58
İZM	5.871	8,70	86,23	TŞÇ	16.278	41,94	53,65
İZO	6.547	218,23	29,78	ÜNYE	4.097	130,06	17,68
KAR	15.990	148,06	13,51	VES	34.040	226,93	29,96
KAV	-1.568	-130,67	-57,40	YAS	2.017	74,70	16,73

Ortalama

327,676

35.665(*)

(*) F/K ortalamasına Niğde Çimento dahil edilmemiştir.

1 Ağustos tarihi itibariyle, Borsa'da hisse senedi alım-satımına aracılık yapan kuruluş sayısının, 101'i aracı kurum, 55'i banka olmak üzere 156'ya ulaşmış olması üzerine, Başbakan Yardımcısı Prof. Ekrem Pakdemirli, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yeni aracı kuruluşlara izin vermesini durdurmuştur. Konuya ilişkin genelgede, başvurularını yapmış olanların karardan etkilenmeyecekleri belirtilmiş olmakla birlikte, SPK'nun, bu kararın güvencesiyle başvuruların bazılarında olumsuz yanıt vereceği beklenmektedir.

Öte yandan bankaların, menkul kıymet servislerini bünyelerinden ayırarak, aracı kurum olarak örgütlendirme ve Borsa'daki faaliyetlerini bu kurum aracılığıyla yürütme girişimlerinin öncülüğünü Garanti Bankası gerçekleştirmiştir. Buna göre, 30 milyar TL sermaye ile İstanbul'da kurulacak olan Garanti Menkul Kıymetler A.Ş.'nin Eylül ayı sonuna doğru faaliyete başlayacağı, banka bünyesindeki menkul kıymetler servisininin de faaliyetlerinin durdurulacağı bildirilmiştir. Kanımızca, gerek aracı kurum sayısının sınırlandırılması, gerek bankaların menkul kıymet servislerini aracı kurum şeklinde örgütlendirmeleri, Borsa açısından olumlu gelişmelerdir.

Sermaye Piyasası Kurulu'ndan edinilen bilgilere göre, yatırım fonlarının portföy değerleri 1990 yılı sonunda 1 trilyon 515,1 milyar lira düzeyinde, 1991 Temmuz ayında 1 trilyon 409,1 milyar lira düzeyine gerilemiş, aynı dönemde fonların portföy yapısı da «Tablo 3»deki değişimi göstermiştir.

TABLO 3
Yatırım Fonlarının Portföy Dağılımı (%)

	1990 Aralık	1991 Temmuz
Devlet Tahvili	58.6	46.4
Hazine Bonosu	15.1	25.3
Döviz Endeksli S.	1.9	4.4
Özel Sektör Tahvili	19.0	19.3
Finansman Bonosu	1.8	0.9
Hisse Senedi	2.1	2.7
Diğer	1.4	1.0

Görüldüğü gibi son 7 aylık dönemde hisse senetlerinin yatırım fonları içindeki oranları bir miktar yükselmiş ve % 2.1'den % 2.7'ye çıkmıştır. Bu oran da hayli düşük olmakla birlikte, hisse senetlerinin son derece istikrarsızlık gösterdikleri bir dönemde portföy içindeki paylarının yükseltilmiş olmasını, zamanlama ve yatırım fonlarının yönetimi açısından başarılı bir performans olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Türkiye'deki mevcut üç faizsiz finans kurumuna, bir diğer deyişle özel finans

kurumlarına, dördüncüsü eklenmektedir. Anadolu Finans adıyla faaliyete geçecek olan bu kuruluş, Hes Kablo'nun kurucu üyelerinin ortaklığı ile kurulmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığı'na Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş, beklendiği gibi yeniden atanırken, 1 Ağustos'da kanuni görev süresi dolan 7 üyeli Sermaye Piyasası Kurulu'nda eski üyelerin 5'i yerlerini korumuş, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı temsilcisi olarak Kadriye Şişman ve Adalet Bakanlığı temsilcisi olarak da İsmet Kemal Öztekin yeni atanan üyeler olmuşlardır. Görev süreleri uzatılan ve yeni atanan Sermaye Piyasası Kurulu üyelerine görevlerinde başarılar dileriz.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Ocak	135.51	243.11	202.78	297.38	493.05	1711.69	714.75	6793.38	8224.39
Şubat	157.44	246.73	207.73	325.71	658.37	1465.45	822.11	7402.13	10950.59
Mart	165.21	249.65	214.77	316.36	619.21	1351.48	923.62	6957.24	9793.56
Nisan	152.04	235.43	207.07	305.68	613.09	917.93	1009.89	7054.56	8814.38
Mayıs	156.08	227.24	209.20	304.85	833.54	1005.71	1334.72	8438.48	7932.99
Haziran	176.25	220.66	210.89	306.66	1050.91	924.97	1745.24	7573.16	8275.36
Temmuz	176.40	207.07	213.75	323.22	1709.16	927.28	1554.78	10664.47	7533.47
Ağustos	186.42	204.24	218.60	360.80	2290.94	816.29	1716.64	10166.14	7950.10
Eylül	199.71	198.36	226.70	394.62	2015.20	881.71	2673.32	10907.66	
Ekim	212.63	200.20	238.27	384.48	1548.75	734.01	3486.07	10596.87	
Kasım	217.12	200.44	258.90	406.68	1374.18	777.53	3241.70	6955.17	
Aralık	242.03	202.10	261.35	438.99	1202.28	722.21	4940.99	6750.24	



◆ Hayatta ilerlemek, yerinde konuşmak, yerinde davranmaktır. Kısacası, her şeyin zamanını seçmektir.

Charles Coburn

◆ Sahip olmadığı şeylere üzülmeyen ve sahip olduklarına sevinen, akıllı bir insandır.

Epicetetos

◆ Dün tecrübedir, yarın umuttur; bugün ise, birinden diğerine en iyi şekilde geçmeye çalışmaktır.

Baxter Spring

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış Sermaye (Odenmiş) (Milyon TL)	Taksim Yılı Kâr (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Fiyatı (TL)			
				1988 (Milyon TL)	1989 (Milyon TL)	1990 (Milyon TL)	1988 (Net)	1989 (Net)	1990 (Net)	Ağustos 1990	Haziran 1991	Temmuz 1991	Ağustos 1991
1	AKÇİMENTO	150.000	84.656,3	4.888	2.504	34.959	36	8,60	25	5.000	5.400	4.350	3.850
2	ANADOLU CAM	100.000	53.700	8.757	6.573	8.177	60	28	28	7.100	2.000	1.400	1.050
3	ARÇELİK	500.000	225.000	35.583	54.400	187.866	92	100	165	20.750	13.000	13.250	13.250
4	BAĞFAŞ	200.000	200.000	22.717	22.450	21.113	40	40	50	14.750	8.200	1.400	1.500
5	BOLU ÇİMENTO	60.000	67.725	4.781	8.954	12.185	213,45	37	56,80	10.400	3.700	2.250	2.850
6	BRISA	607.500	151.875	29.868	43.705	21.024	103,20	44	12	7.700	4.200	3.400	2.800
7	ÇELİK HALAT	135.000	43.200	6.482	7.786	15.958	100	70	60	7.400	3.050	2.350	2.850
8	ÇİMSA	56.160	56.160	12.985	12.172	16.415	82,60	44	20	7.000	5.800	4.600	4.500
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	300.000	300.000	81.688	136.460	123.636	250	250	120	26.500	4.850	3.800	5.500
10	DÖKTAŞ	50.000	50.000	4.523	3.023	18.120	56,50	27	70	14.000	8.300	6.200	7.300
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	250.000	25.200	1.713	2.043	8.315	45	45	50	36.000	27.000	24.000	23.000
12	EGE BİRACILIK	12.800	12.800	9.607	14.080	46.146	130	80	130	26.500	60.000	54.000	54.000
13	EGE GÜBRE	50.400	36.000	900	(1.257)	(2.758)	18	-	-	6.600	900	675	700
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	2.500.000	768.000	268.834	451.914	430.977	175	50	30	11.000	2.650	2.800	4.100
15	GOOD-YEAR	80.000	35.169	12.548	4.135	(32.095)	60	15	-	10.500	5.700	4.800	5.500
16	GÜBRE FABRİKALARI	240.000	120.000	(3.377)	134	10.515	-	-	-	1.800	1.050	775	800
17	GÜNEY BİRACILIK	8.400	8.400	3.388	3.816	13.564	60	35	75	10.400	21.000	14.000	15.250
18	HEKTAŞ	50.000	25.467,8	3.346	3.330	7.119	375	60,80	71	8.900	2.350	1.750	1.450
19	İZMİR DEMİR ÇELİK	1.000.000	675.000	(8.616)	(12.888)	(31.223)	-	-	-	1.500	2.000	850	700
20	İZOCAM	30.000	30.000	4.877	7.680	17.242	120	85	82,50	24.000	9.200	7.200	6.300
21	KARTONSAN	108.000	108.000	4.792	10.081	21.850	20	30	35	5.400	2.300	2.000	1.950
22	KAV	50.000	12.000	4.428	8.861	8.458	75	75	64	15.500	11.250	8.400	7.600
23	KOÇ HOLDİNG	1.000.000	400.000	40.793	90.511	139.062	60	110	32,60	44.500	13.750	14.250	13.250
24	KOÇ YATIRIM	100.000	36.000	7.220	16.530	26.219	50	60	60	20.000	19.500	19.500	20.000
25	KORDSA	151.875	151.875	34.926	34.822	39.345	86	45	21	5.500	2.900	2.750	3.100
26	KORUMA TARIM	33.412,5	33.412,5	7.458	2.020	3.699	111	20	35	9.300	6.600	5.900	1.350
27	MAKİNA TAKİM	20.000	18.650	282	2.487	1.038	5	100	17	25.500	1.800	1.600	1.100
28	METAŞ	450.000	75.000	(9.842)	5.447	(36.202)	-	-	-	825	650	500	550
29	NASAŞ	90.000	90.000	162	1.149	2.643	-	2	-	2.450	800	700	575
30	OLMUĞSA	100.000	38.500	6.292	2.502	214	35	18	-	3.800	2.000	1.700	1.600
31	OTOSAN	100.000	65.595	31.463	41.880	101.988	70	60	85	25.000	11.250	8.200	7.500
32	PINAR SÜT	18.000	5.400	1.635	2.568	909	37,80	53,60	7,50	5.100	4.400	3.500	3.350
33	RABAK	25.000	15.000	6.753	323	3.727	40	15	20	5.700	4.700	3.400	3.600
34	SARKIYSAN	37.800	37.800	8.725	22.585	29.187	80	150	200	38.500	9.700	7.600	8.000
35	TELETAŞ	250.000	50.000	24.473	21.177	29.366	85,60	55	27	17.000	5.700	5.900	6.200
36	TÜRK DEMİR DÖKÜM	250.000	53.098	8.472	11.176	31.730	44	30	50	11.000	12.750	11.250	11.500
37	TÜRK SİYEMENS	-	21.000	10.119	23.572	19.542	66,80	80	50	46.000	16.250	14.250	13.000
38	T. İŞ BANKASI -B-	-	30.000	121.414	124.238	181.611	46,06	37,74	46,47	29.000	13.500	10.000	9.750
39	TÜRKİYE İŞİ VE CAM	1.000.000	388.138,8	12.084	17.559	29.837	20	15	20	17.000	3.450	2.450	2.400
40	YASAŞ	54.000	27.000	1.609	2.676	3.768	20	23,82	17,66	4.300	1.650	1.350	1.200

Kurum Temizliđi!



Kurum temizliđi, gösterilmeden görülen bir kurum kimliđidir.

Ancak temiz olanın, temiz göründüğünü herkes bilir... görür... hisseder... konuşur... ve not verir!

Sağlıklı, temiz bir çalışma ortamı, herkesin hakkı; verimliliğin ve çağdaş olmanın gereğidir.

Yumuřak, emici, dayanıklı, hesaplı özellikleri ve kalitesiyle İpek Kağıt ürünleri, çalışma hayatımızın vazgeçilmez, günlük, temel ihtiyaçları arasında yer alır.

Kurumsal temizliğe yönelik hizmetler boyutunda İpek Kağıt, Mendil, Kutu Mendil, Peçete, Havlu ve Tuvalet Kağıtlarında; Selpak, Solo, Silen markaları ile sağlıklı, hesaplı ve pratik çözümler sunuyor.

İpek Kağıt'ın kurumsal temizliğin "Kuruluřa Özel" boyutunda sunduğu Peçete, Mendil ve Kutu Mendiller ise, kurumsal kimliğinizin simge ve mesajlarını özenle taşıır.

Bu çağdaş çözümlerden, zaman yitirmeden yararlanmak için *Girişim Pazarlama A.Ő.*'den, *Cüneyt Çingitař'ı* (1-174 27 00) arayın... İpek Kağıt ürünleri Size hesaplı ulaştırılsın!

İPEKKAĐIT

Görüşler

Prof. Dr. DÜNDAR SAĞLAM

Keynes ve Schumpeter'in Ekonomi Bilimine Katkıları

KEYNES ve Schumpeter yirminci yüzyıla damgasını vuran iki büyük iktisatçıdır. Bunlardan Keynes'in görüşleri iktisat kitaplarında geniş ölçüde yer almasına rağmen Schumpeter'e yeterince yer verilmemesi bana daima bir haksızlık gibi görünmüştür. 70'li yılların ortasında dünyada ortaya çıkan ve bugünlere kadar devam eden ekonomik bunalım, iktisat bilgilerinin gözlerini tekrar Schumpeter'e çevirmelerine yol açmıştır.

Geleceğin Habercileri

Schumpeter ve Keynes, yaşadıkları dönemde, yerleşmiş klâsik görüşleri daima tartışma konusu yapmışlardır. Schumpeter, Keynes'e karşı çıkan Avusturyalı Neoklâsik okul taraftarları ile arasında daima mesafe koymaya özen göstermiştir. Genel Teori yayımlandığı sırada, Amerika'da Harvard İktisat Fakültesi Dekanı bulunan Schumpeter, öğrencilerine bu kitabı dikkatle

okumaları gerektiğini söylemiştir. Keynes de, Schumpeter'e çağının en seçkin iktisatçısı olarak bakıyordu. Nitekim Birinci Dünya Savaşı sırasında Schumpeter'in yayınladığı eserlere kendi yazılarında sıkça yer vermesi, bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Keynes'in, Schumpeter tarafından kaleme alınan Muhasebe Parası (Rechnenpfennige) isimli çalışmasından, kendi para teorisi için geniş alıntılar yaptığı bilinmektedir. Keynes'in 1930'larda İngiltere ve ABD Hükümetlerine yaptığı ünlü teklifi; Schumpeter'in, Birinci Dünya Savaşı finansmanının istikraza dayandırılmasının doğurduğu kötü etkileri analiz eden çalışmasından geniş ölçüde ilham almıştı. Bu nedenledir ki, İngiltere ve Amerika, İkinci Dünya Savaşı'nın finansmanını büyük ölçüde istikraz yerine vergilerle yapmıştı.

Her iki düşünürün politik konularına gelince, nedense Schumpeter muhafazakâr, Keynes Anglosakson anla-

mında radikal olarak tanınır. Gerçek ise bunun aksinedir. Keynes bugünün deyimiyle monetaristlere daha yakındır. Serbest piyasaya tam bir güven, hükümetleri ve politikacıları mümkün olduğunca pazar ekonomisinden uzak tutmak onun temel kabulleridir. Oysa Schumpeter'in serbest piyasa mekanizmasına karşı daima ciddi şüpheleri olmuştur. Ona göre akıllı bir tekelin birçok avantajı vardır. Çünkü kısa vadeli çıkarlar yerine uzun vadeli planları kendisine hedef alabilir. Bu bakımdan konjonktür dalgalanmalarında tekelin istikrar sağlayıcı etkileri görülür.

En yakın dostu Avrupa'nın en radikal ve en doktriner solcusu Avusturyalı Otto Bauer olmuştur. Schumpeter sosyalist olmamakla birlikte 1919 yılında Avusturya'da kurulan sosyalist hükümetin maliye bakanlığı görevini üstlenmiştir. Marksizmin hiçbir tezini kabul etmemekle birlikte kendisini Marx'ın bir çocuğu gibi görmüştür. Ona göre Marx'ı büyük düşünür yapan, bazı soruları iktisat teorisinin gündemine sokmasıdır. Schumpeter'i Keynes'den ayıran şey politik ve ekonomik görüşlerinden daha ileri noktalara gitmektedir. Gerçekten bu iki düşünür realiteyi farklı şekilde görüyorlardı, ekonomi bilimini aynı biçimde tarif etmiyorlardı. Bugünün ekonomik bunalımını anlamak için bu görüş farklılıklarını iyi bir biçimde kavramak lâzımdır.

Keynes: Temelde Klâsik Okul'un Bir Mirasçısı

Keynes klasik ekonomiden kopmasına rağmen tamamen onun çerçevesinde muhakemesini yürütmüştür.

Bu bakımdan klasik okulun bir uzantısıdır denilebilir. Onun için ekonomi, temelde Ricardo'nun 1810'larda tanımladığı denge teorisine dayalıdır. Bu sistemde temel sorun mal ve hizmetlerin belirlendiği reel ekonomi ile para ve kredinin belirlendiği sembolik ekonomi arasındaki ilişkiden kaynaklanır. Bir tarafta fertler ve işletmeler, diğer tarafta millet ve devletin oluşturduğu makro ekonomi yer alır.

Sonuç olarak ekonomi teorisi, üretim (diğer bir deyimle arz) ve tüketim (talep) arasındaki ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır. Denge ekonomisi anlamında Keynes, Ricardo, John Stuart Mill, Avusturya okulu ve Alfred Marshall'ın bir devamı niteliğindedir. Bu yazarlar arasında birçok farklılık olmasına rağmen, Marx dahil 19'uncu yüzyıl iktisatçılarının hemen hepsi, reel ekonominin önemli olduğunu, paranın bir örtü olduğunu vurgulamışlardır. Bunlara göre fertlerden ve işletmelerden oluşan mikro ekonomi esas belirleyici faktördür. Asıl olan arz'dır; talep ise bir sonuçtur. Hükümetler ancak marjdaki farklılıkları düzeltebilir, yahut bütünlüğü bozucu kararlar alabilir (klasik görüş).

Bu konuda Keynes, klasiklerden tamamen farklı düşüncelere sahiptir. Ona göre para ve kredi reel ekonomiyi oluşturur. Mal ve hizmetler sembolik ekonominin (para ve kredi) bir uzantısı ve gölgesidir. Devlet - Millet ekonomisi, yani makro ekonomi önem taşır; fert ve işletmelerin (mikro ekonomi) aldıkları kararlar makro ekonomiyi fazla etkilemez. Sermaye birikimi, üretkenlik ve istihdam, talebin bir fonksiyonudur.

Schumpeter, Keynes tarafından ileri sürülen bu tezlerle başlangıcından itibaren karşı koymuştur. Keynes'in ileri sürdüğü fikirlerin çok dar limitler içinde ve özel hallere inhisar ettiği inandırıcıdır. Keynes'in temel teorisine bakıldığında, parasal olayların (bütçe açıkları, faiz oranı, kredi hacmi, dolaşımdaki para) talebi, dolayısıyla konjunkturü belirlediğini görürüz.

Ayrıca, Genel Teori'de paranın dolaşım hızının sabit olduğu, diğer bir deyişle fertlerin ve işletmelerin bu hızı kısa sürede değiştiremeyeceği varsayımı yapılmaktadır. Schumpeter bu varsayımın gerçeklere aykırı olduğunu çok önce ileri sürmüştür. Nitekim Keynesyen politikalar ister orijinal biçimde, ister Friedman'ın ifade ettiği biçimde düşünülün, bugün şiddetli eleştirilere uğramıştır. Bunun temel nedeni mikro ekonomide (fert ve işletmeler) paranın dolaşım hızının her an değişmekte oluşudur.

Bunun en güzel örneği Amerika'da görülmüştür. Federal Reserve ekonomiyi para arzını kontrol ederek yönetmek istemiştir. Bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Niçin? Çünkü işletmeler ve tüketiciler aniden tasarruflarını para piyasasına kaydırmışlar, yahut uzun vadeli yatırımlarını likit plasmanlara doğru yöneltmişlerdir. Diğer bir deyişle yavaş dolaşım hızına sahip paralarını hızlı dolaşımına haline getirmişlerdir. Bunun sonucunda kimse para arzının hangi düzeye çıktığını kestiremez hale gelmiştir. Kendi kârlarını maksimize etmek isteyen fertler ve işletmeler, yürürlüğe sokulan yeni sistemleri daima kanunlara, kurallara hatta ekonomistlere rağmen aş-

masını bilmişlerdir. Bu açıklamalar elbette iktisat biliminin Keynes öncesi Neoklasik okula dönüştüğünü göstermez. Neoklasik çözümlerin Keynes tarafından kritiği ne kadar doğru ise, Keynes'in Schumpeter tarafından yapılan eleştirisi de o kadar doğru ve geçerlidir.

Ekonomide Statik Denge - Dinamik Denge Tartışması

Schumpeter'e göre, Keynes'in ileri sürdüğü tezler, yerini aldığı klasiklerin tezlerinden daha doğru değildir. Bunu Schumpeter başlangıçtan itibaren çeşitli yazılarında belirtmiştir. Çünkü Keynes, ekonomide sağlam sorular sorarak işe başlamamıştır. Temeldeki hatası, sağlam ve normal bir ekonominin statik denge halinde bulunması varsayımından kaynaklanmaktadır. Oysa öğrencilik yıllarından itibaren Schumpeter modern ekonominin daima dinamik denge içinde bulunduğunu savunmuştur. Schumpeter'in ekonomisi Newton'un evreni, yahut Keynes'in makro ekonomisi gibi kapalı bir sistem değildir. Ona göre ekonomi mekanik olmaktan daha çok biyolojik bir biçimde daima gelişme ve değişme halindedir.

Schumpeter, Viyana'nın dünyanın ekonomi teorisi bakımından merkezi olduğu yıllarda Avusturya ekolünün büyük iktisatçılarından kurlar almıştır. Onlara karşı hayatı boyunca sevgi ve saygı beslemiştir. Ekonomik Kalkınma Teorisi adını taşıyan ünlü doktora tezini yayınladığı 1991 yılında henüz 28 yaşında idi. Bu tezin giriş bölümünde belirttiği gibi, ekonominin temel soru-

nu denge değil, sürekli yapı değişikliğidir. Ona göre icat yapanlar, ekonomiye yenilik getiren girişimciler, ekonominin gerçek aktörleridirler. Oysa klasikler ve Keynes, icat ve yenilikleri sistemin dışında bir kategori olarak görüyorlardı. İcatları, âdetâ yer sarsıntıları, iklim ve savaşlar gibi ekonomiyi etkilemekle birlikte, iktisat biliminin dışındaki olaylar olarak düşünülüşlerdir. Schumpeter ise icatlara modern ekonominin içsel bir olayı olarak bakmıştır. Ona göre büyümenin ve zenginliğin öncüleri müteşebbisler, işletme yöneticileri, mucitlerdir. Yoksa Keynes'in belirttiği gibi tüketicilerin talebi değil.

Yaratıcı Yıkılışlar Kavramı

Schumpeter Marx'daki bu fikri onu eleştirmek için kullanmıştır. Gerçekten ilk defa Schumpeter, iktisadi büyüme olayına derinliğine eğilerek kârın bir görevi olduğunu, onun gelir ve istihdamın ana kaynağı durumunda bulunduğunu ileri sürmüştür. Schumpeter'in Ekonomik Kalkınma Teorisi'nde, yenilikçi girişimciler dışında kimsenin reel kâr sağlayamadığı ve bu kârın daima kısa dönemli olduğu vurgulanmıştır.

Bununla birlikte icatlar aynı zamanda yıkıcıdır. Her yenilski teknolojiye dayalı yatırım ve üretim cihazı üzerinde yıkıcı etkiler yaratır.

Ekonomi geliştikçe daha fazla sermayeye ihtiyaç duyulur. Sermayenin birikimi ve üretkenlik ekonominin ilerlemesine daha fazla refah sağlama için zorunludur. Bugünün istihdam düzeyini

korumak, yarın yeni işyerleri açmak için yatırım yapılması şarttır. Schumpeter'in icat teorisi kârın haklılığı ve fonksiyonu konusundaki tartışmalara açıklık getirmiştir. Bilindiği üzere klâsikler kâr kavramına makul bir açıklama getirememişlerdir. Klasiklere göre kapalı bir ekonomide ve denge halinde kâra yer yoktur. Her ne kadar klâsiklerde kârın insanların risk üstlenmesinin bir karşılığı olduğu şeklinde bir açıklama varsa da, moral olarak kârın haklı olmadığı şeklinde genel bir kanı vardır. Bu nedendir ki, 19'uncu yüzyılın en parlak iktisatçılarından olan John Stuart Mill, hayatının sonunda sosyalizme eğilim göstermiştir. Marx ise bilinen sömürü yaklaşımı ile kâr ve kapitalizmi mahkûm etmiştir.

Hareketsiz kapalı ekonomi varsayımı terkedilip Schumpeter'in dinamik, büyüyen, değişen ekonomi varsayımına geçilince, kârın moral ve ekonomik olarak haklılığı ortaya çıkmaktadır. Klasiklerden Keynes'e kadar kârın haksız olduğu ve minimize edilmesi gerektiği şeklindeki görüş, Schumpeter'in teorisinde «Yeterli büyüklükte kâr mevcut mudur?» şeklinde bir soruya dönüşmüştür. Gerçekten de sermaye birikimi, geleceğin maliyetini, yaratıcı yıkılışların, yeniden doğuşların maliyetini karşılayacak düzeyde midir?

İktisat politikası ve teorisinin çözmek zorunda olduğu temel sorun, istihdam ve teknolojik değişimleri destekleyen sermaye ve prodüktivite birikiminin nasıl sağlanacağıdır? Geleceğin maliyetini karşılayan minimum kâr nedir? Yeni istihdam yaratmak ve mevcutları korumak için zorunlu minimum kâr ne düzeyde olmalıdır?

Schumpeter bu sorulara cevap vermiş değildir. Fakat o, bundan 70 yıl önce, bugünün iktisat politikaları ve teorisinin merkezinde bulunan problemleri ilk defa gündeme getirmiştir.

Para ve Kredi

1914–1918 dünya savaşı sırasında, Schumpeter ekonomik realitenin değişmekte olduğunu fark etmişti. Birinci Dünya Savaşı ülke ekonomilerinin parasallaşmasını teşvik etmişti. Her ülke, Avusturya–Macaristan dahil, toplumun likid zenginliklerini kısmen vergi daha çok istikraz biçiminde devlete aktarmak için harekete geçmişti. Para ve kredi, mal ve hizmetlerden daha fazla reel ekonomi haline dönüşmüştü.

1918 yılında yayınladığı bir eserde, para ve kredinin ekonominin gerçek kaldıraçları olduğunu ileri sürmüştü. Artık ne mal arzı (klâsikler) ne de mal talebi ekonomiye yön veriyordu. Parasal faktörler (para, kredi, vergi, bütçe açıkları gibi) kaynakların dağılımını ve konjonktürü belirler hale gelmişti. İşte böyle bir ekonomik ortam içinde Keynes Genel Teori'sini yazmaya başlamıştı.

Bu dönemden Schumpeter'in çıkardığı dersler Keynes'ininkinden tamamen farklıdır. Keynes sembolik ekonominin doğuşundan (para ve kredi) şu sonucu çıkarıyordu. Ona göre, ekonomiye yön veren iktisatçılar, bazı parasal araçları (kamu harcamaları, faiz oranı, kredi hacmi, dolaşımdaki para miktarı gibi) kullanarak tam istihdamı, sürekli dengeyi, refah ve istikrarı devamlı olarak sağlayabilirlerdi. Schum-

peter ise sembolik ekonominin iktisatçıların diktasına yol açacağını, bu gelişimin temelde yanlış olduğunu ileri sürüyordu.

İşte bu yıllarda Schumpeter ünlü eseri Mali Devlet'i yayınladı. Bu eserde, modern devletin vergi ve istikrazlar yardımı ile gelirleri dolayısıyla milli geliri yeniden dağıtma gücünü elde ettiğini ileri sürmüştü. Keynes ise bu politikalara sosyal adalet, istikrar ve gelişme açısından tek çözüm olarak bakıyordu. Schumpeter devletin bu güçleri elinde toplayıp giderek sorumsuz bir yönetime kayacağını ileri sürüyordu. Devletin milli hâsıladan giderek daha fazla pay kaparak ekonomiye müdahale etmesinin enflasyon sorununun çözümünü zorlaştıracağını ilk defa Schumpeter görmüştü. Schumpeter politikacıların kendi kendilerini disipline edeceklerine de güven duymuyordu.

Kapitalizmin Sonu

Schumpeter, 1942 yılında, «Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi» adlı ünlü eserini yayınlamıştır. Bu kitapta kapitalizmin kendi başarıları ile kendisini yok edeceğini ileri sürmüştür. Neden? Çünkü kapitalizm geliştikçe, onun meyvelerinden yararlanan yeni bir sınıf ortaya çıkacaktır. Bürokrat, politikacı, entellektüel, profesör, hukukçu, gazeteci gibi üyelerden oluşan bu yeni sınıf, kapitalizmin zenginliğin yaratılması ve kaynakların dağılım mekanizmasına müdahale ederek onun işleyişini bozacaktır.

Schumpeter kapitalizmin kendi yarattığı demokrasi tarafından yok edile-

ceğine de inanıyordu. Demokrasilerde hükümetler popüler olmak için giderek daha fazla mali devlet olmaya doğru yöneleceklerdir. Bu suretle, üreticilerin ellerindeki kaynakların üretken olmayan alanlara, yatırımlara yönelik tasarrufların tüketime transfer edilmesi gibi bir olay karşımıza çıkacaktır. Bu transferin ekonomideki enflasyonist baskıları arttıracak kuşkusuzdur.

Sonuç olarak enflasyon hem kapitalizmi hem de demokrasiyi tahrip edecektir. 1942'de bu görüşleri ileri sürdüğünde onunla alay edilmiştir. Ekonomik gelişmenin enflasyonu doğuracağına kimse inanmamıştır.

Aynı dönemde, Keynesyen iktisatçılar, para, kredi, bütçe gibi araçlarla ekonominin ebediyen istikrar içinde geliştirilebileceğini ileri sürüyorlardı. Oysa Schumpeter, politik özgürlükleri korumak ve sağlıklı bir ekonomik gelişme için devlet faaliyetlerini kısıtlamanın şart olduğunu başlangıçta ileri sürüyordu.

Kısa Dönemden Uzun Döneme

Keynes'in ünlü cümlesini hatırlayalım: Uzun dönemde hepimiz ölmüş olacağız. Ancak, uzun dönemi göz ardı etmek devlet ve vatandaşları için büyük bir yanılgıdır. Schumpeter iktisat politikasının evvela kısa dönem sorunlarını çözmesi gerektiğinin bilincinde idi. Ayrıca bugünün kısa dönem önlemlerinin uzun dönem üzerinde de etkili olduğunu biliyordu. «Uzun dönemde hepimiz öleceğiz.» diyerek bu dönemdeki etkileri dikkate almamak, bi-

zi yanılgıya sürükler. Schumpeter'i büyük iktisatçı yapan, onun gözlerini kısa dönemin aldatıcı görüntülerinden daha çok uzun dönemin gerçek dünyasına çevirmiş olmasıdır.

KAYNAKLAR

- Joseph A. Schumpeter; «Histoire de L'Analyse Economique», Gallimard, Paris, 1983.
- Joseph A. Schumpeter; «Capitalisme, Socialisme et Democratie», Paris, 1960.
- Karl Georg Zinn; «Une Interpretation Schumpeterienne de La Crise Actuelle», Problemes Economique, Nov. 1983.
- Peter F. Drucker; «A bas Keynes, Vive Schumpeter», L'Expansion, 18 Nov. 1983.

banka ve
ekonomik
yorumlar
Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları

İSTEME ADRESİ:

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 518 17 32

Dış Basından

Derleyen: Doç. Dr. NİLSEN ALTINTAŞ

Yabancı Yatırımlar ve Üçlü Blok (*)

A.B.D., Avrupa Topluluğu (AT) ülkeleri ve Japonya uluslararası ticaretten daha ziyade dünyadaki doğrudan yabancı yatırımlara hükmetmektedirler. Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) dünya ekonomisinde gitgide artan bir önem taşımaktadır. 1989'a kadar olan son beş sene içinde dünyadaki DYY'ın akışı yılda % 29 oranında artmıştır. Bu, -DYY'ın toplamı 1.5 trilyon olarak alındığında - ticaretteki büyüme hızının üç misline tekabül etmektedir. DYY yaygınlaştıkça bu konuda yapılan çalışmalar da artmaktadır. UNCTC (United Nations Centre on Translational Corporations) üç büyük blok, ABD - AT - Japonya'nın birbirleriyle bağlantılı ve dünyanın diğer ülkelerindeki yatırımlarıyla ilgili ilk detaylı çalışmayı yapmış ve yayınlamıştır.

Daha önceki çalışmalar daha ziyade ABD, AT ve Japonya'nın uluslararası ticaretteki öneminin nasıl arttığı üzerinde yoğunlaşmıştır. UNCTC'nin çalışması ise dünyanın, birbirine benzeyen çok görüşlü üç büyük yatırım blokuna, diğer bir deyişle sacayağına nasıl bölündüğünü incelemektedir.

1980'lerde DYY'a, bu yatırımların toplamının yarısını elinde bulunduran tek bir blok, A.B.D. hükmediyordu. Japonya'nın deniz aşırı ülkelerdeki yatırımları ise çok azdı. Ancak, AT'nin zamanla entegre olması ve Japonya'nın yatırımlarının artmasıyla A.B.D.'nin DYY üzerindeki baskınlığı gitgide azaldı ve AT yatırımların kaderini belirleyen tek kaynak haline gelmeye başladı. AT'nin topluluk içi yatırımları hariç tutulduğunda, topluluk dışı yatırımlarının toplamı şu anda dahi A.B.D.'ninkileri yakalamış durumdadır ve bu trend sürdüğü taktirde önümüzdeki 5-10 sene içinde Japonya'nın yatırımlarına da ulaşmış olacaktır. Sonuç olarak toplam DYY içinde bu Üçlü Blok'un rolünü anlamak gitgide büyük önem kazanmaktadır.

Bugün üç blokun birarada, kendi aralarında olanlar dışında yaptıkları yatırım-

(*) The Economist, 24 Ağustos 1991.

ların tutarı toplam DYY'ın % 81'ine ulaşmıştır ki, bu oran dünya ihracatının % 47'sine eşdeğerdir. Üç büyük blok tarafından yapılan yatırımlar 1980'lerde Ortak Pazar kurulmadan önce şimdiki AT ülkelerinin biraraya gelerek güçlenmelerini hızlandırmaları, Japonya'nın kendi ülkesinde yükselen maliyetleri indirmeye çalışması, dışarıdaki korumacılığın büyümesi ve sanayi ülkelerinde hizmetlerin öneminin artmasıyla sitimüle olmuştur. Mal kadar satışı kolay olmayan hizmet sektörü bu şekilde DYY'ın da ana hedefi olmuştur. Birçok ülkede telekomünikasyon, bankacılık gibi hizmet sektörlerinde yapılan yeni düzenlemeler, yatırımları olağanüstü hızlandırmıştır. Bunun sonucu olarak endüstriyel ekonomilerde yatırımlar toplamı içinde hizmet yatırımlarının oranı % 60'a yükselmiştir.

Üçlü Blok Atraksiyonu

DYY'ın büyük bir oranı ise Üçlü Blok'un kendi içinde yani birbirleri arasında dağılmakta, buna karşılık gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımlar DYY toplamının 1/3'ünden 1/5'ine düşmektedir. Üçlü Blok'u oluşturan ülkelerin kendi aralarında yaptıkları yatırımlar ise 1980'de DYY toplamının % 30'u iken, 1988'de bu oran % 39'a yükselmiştir. 1989 rakkamları henüz belli değildir. Şemadan ABD ve AT arasındaki yatırımlar toplamının, bu oranın beşte dördünü kapsadığı, Japonya'nın dışarıya yaptığı yatırımlarının ise gitgide arttığı anlaşılmaktadır.

Üç Blok aynı zamanda bunların dışında kalan dünya ülkelerindeki DYY'ın ana kaynağıdır. Gerçekten de UNCTC'nin çalışmasında 25-37 gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı yatırımlara büyük oranda Üçlü Blok üyelerinden birinin hükmettiği, yani toplam yatırımlarının % 40 oranından fazlasının bunlar tarafından yapıldığı anlaşılmıştır. Genel olarak Üçlü Blok üyeleri dış ülkelerdeki yatırımlarını öncelikle kendilerine yakın ülkelere seçerek bir network oluşturmaktadırlar. Şöyle ki; ABD, Latin Amerika'ya; Japonya, Asya'ya; AT, Doğu Avrupa ülkelerine yatırım yapmaktadır. Meksika'daki DYY'ın % 61'i Amerikan firmaları tarafından, Güney Kore'deki yatırımların % 52'si Japon firmaları tarafından yapılmıştır.

DYY, dış ticaret ve buna bağlı olarak finansman akışı ve teknoloji transferi ile çok yakın ilişkide olduğu için, ekonomik gelişmelerde de gitgide artan önem taşımaktadır. Halen gelişmekte olan ülkelere yapılan toplam yatırımların yarısını Singapur, Brezilya, Meksika, Çin ve Hong Kong almaktadır. Gelişmekte olan ülkelere yapılan bu yatırımlardan, bu gruba giren diğer ülkeler paylarını nasıl arttırabilirler? Diğer bir deyişle Üçlü Blok'un hükmü altına girmeyi cezbeden faktörler nelerdir?

Bunun sebeplerinden biri, Üçlü Blok üyelerine bağlanmanın öneminin gitgide artmasıdır. Bölgesel ve entegrasyona dahil olmak için gayret göstermeyen gelişmekte olan ülkeler dışarda kalma riskiyle karşı karşıyadırlar.

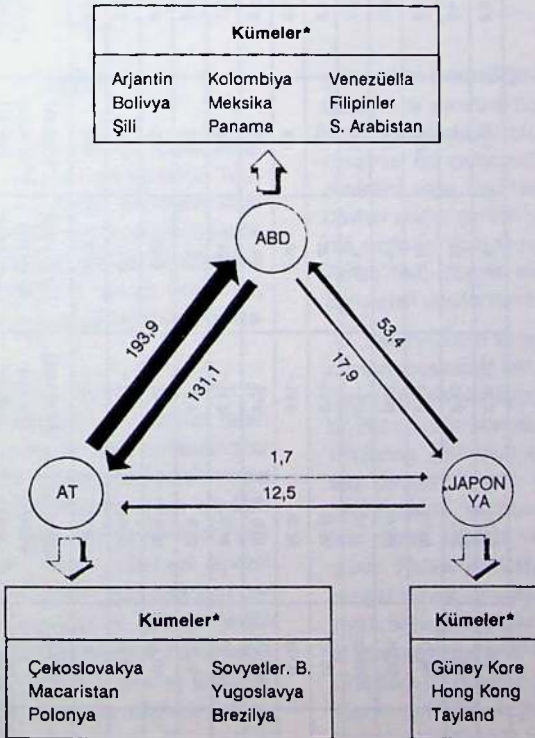
İkinci sebep ise, UNCTC'nin iddiasına göre, kümelerin ortaya çıkması ve yatırımları çekmek için yapılan ulusal politikaların önemini kaybetmesidir. Çokuluslu şirketler yatırımlarını yaparken ülke yerine bölgeye baksalar, hükümetler de ekonomik politikalarını bölgesel hazırlayacaklardır.

Her ülke ayrı yatırım teşviği ortaya koyarsa, çokuluslu şirketlerin dışında kimse kâr edemeyecektir. Bu durum BM'i ve AT'yi endişelendirmektedir.

Şayet yatırımcı şirket, birçok ülkeden hangisine gideceğini önemsemiyorsa, ancak o zaman ulusal teşviki fark yaratabilecek olanı seçecektir. Bu da diğer ülkelerin aynı teşvik oranlarına ulaşmasına kadar sürecektir.

Ancak, yabancı yatırımcıları cezbetmek isteyen fakir ülkelerin bilmesi gereken husus, UNCTC ve diğer çokuluslu şirketlerin de mutabık olduğu gibi, kendi ülkelerinde sadece yatırım teşviklerinin üzerinde durmak değil, iyi bir yatırım politikası ve iyi bir ekonomik iklim yaratmak gereğidir.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR
(Rakamlar Trilyon Dolar)



* Üçlü Blok'un tek bir üyesinin % 50'den daha yüksek oranda yatırım yaptığı ülkeler.

EKONOMİK GÖSTERGELER DİŞ DÜNYA (AĞUSTOS 1991)

Ülkeler	GSMH/GSYİH *	Toptan Fiyatlar	Ücretler Kazançlar *	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi ** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Carli İşlem Dengesi (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Falz Oranları (%)		
							Para Piyasası (3 Aylık)	Ticari Bankalar	
								Kredi	3 Aylık Mevduat
A.B.D.	-0.6	2.6	3.1	6.8	-83.7	-62.4	5.62	8.50	5.55
Avustralya	-2.4	2.3	3.2	9.8	1.9	-12.1	10.20	14.25	10.20
B. Almanya	5.2	3.3	6.9	6.4	28.1	6.0	9.30	11.00	8.46
Belçika	4.0	-0.7	5.3	8.5	-1.4	5.3	9.30	12.75	9.31
Fransa	0.9	0.6	5.1	9.4	-10.6	-11.2	9.94	10.15	9.35
Hollanda	1.5	1.8	3.5	4.3	6.6	10.4	9.31	11.25	9.31
İngiltere	-3.7	5.9	8.3	8.3	-21.8	-13.5	10.75	12.00	10.67
İspanya	2.5	1.9	8.2	15.0	-32.0	-17.5	12.84	16.00	8.50
İsveç	-0.4	2.4	4.7	2.8	4.7	-4.8	10.77	12.00	10.75
İsviçre	-0.3	0.6	5.2	1.2	-5.5	10.9	7.88	10.50	7.38
İtalya	0.7	7.2	7.8	9.9	-12.3	-15.3	12.25	12.50	b.d.
Japonya	5.9	0.4	4.0	2.1	78.9	44.6	7.03	7.63	4.06
Kanada	-2.8	-0.7	5.2	10.5	9.9	-18.3	8.00	9.75	8.59

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil. Kaynak: The Economist, 24-31 Ağustos 1991.

(*) Yıllık Yüzde Değişim.

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F / F.O.B.

Görüşler

Doç. Dr. İBRAHİM EROL

Refah Ekonomisi ve Problemleri

GİRİŞ

REFAH ekonomisinin zamanımızdaki namı oldukça kötüdür. Toplumumuzdaki yaratıcı isteklerin kısıtlanması, bireysel özgürlüklerin daraltılması, boşa dönen çarklar ve ağırlığıyla kendini çıkmaza sokan bürokrasi, toplumsal dinamizmi kösteklemektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra dillerden düşmeyen refah ekonomisi zamanımızda umursanmaz olmuştur. Bu çalışmada incelenmesi gereken sorun, neden refah devletinin yüzüstü bırakıldığı ve neden çok az bir zaman önce toplumsal açıdan tek hedef gösterilen refah toplumu hedeflerinden sapıldığıdır. Hangi devletin plan ve programlarına bakarsanız bakın, hangi politik makama sorarsanız sorun, hiçbir yerde refah devleti olmadığını anlayacaksınız. Bir ekonomist gözüyle ekonomik ve teknolojik

gelişmeleri incelediğinizde, başta gelir dağılımı ve sendikal haklar olmak üzere bir duraklamanın olduğunu farkedeceksiniz. Bu çalışmadaki hedef, refah devletini veya onu takip eden sosyal devleti çağın şartlarına uyumlu duruma getirmek için reorganize etmektir. Amaç ise, sosyal devletin görevleri açısından sınırlarının belirlenmesidir.

Refah devleti ile sosyal devlet kavramları arasındaki fark değişik şekillerde ve değişik görüşlerle ortaya atılmıştır. Burada söz konusu kavramların ayrıntılarına girilmeyecektir. Ancak, refah devleti negatif değerlendirir ve problemlerle savaşır. Sosyal devlet ise pozitif hüküm verir ve organize eder. Refah devletiyle başlayan ve sosyal devlet anlayışıyla devam eden refah ekonomisi, teknolojinin gelişmesi ve sanayileşmenin hızlanması ile birlikte bazı problemlere gebecektir. Araştırmanın temelini oluşturan görüşümüz, liberal-demokratik bir devlet anlayışıdır.

1. Refah Ekonomisi

Hiçbir şeyin kıt olmadığı bir evrende herkes istediği gibi yaşayabilir ve hiç kimsenin bir diğeriyle problemi olmazdı. Kimse kimsenin mutluluğunu kıskanmaz ve istediği her şeyden alma imkânına kavuşabilirdi. Ancak, evren bu kadar bonkör değildir, yani kaynaklar ve üretim faktörleri kıttır. Birbirine rakip iki hedefin ikisinden birini seçmek gerekmektedir. Birisi için var olan herhangi bir şey bir diğeri için var olmayabilmektedir. Sonuçta insanlar arasında dağılım sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ise bireyler kendi isteklerini birbirlerine karşı zorla kabul ettirebilecekler veya güç kullanarak baskı oluşturmaya çalışacaklardır. Demek ki kaynakların kıt olduğu bir evrende çıkar çatışması kaçınılmazdır. Sorunun çözümü, organize eden ve uygulayan bir mercinin bulunmasıyla başlamıştır. Buradan ortaya çıkan sonuç, devletin alternatifini tartışmanın olanaksız olduğudur; çünkü devlet olmazsa düzen de olmayacak ve anarşik bir ortam kendini gösterecektir.

Devletin ilk ana görevi toplumda düzeni sağlamaktır. Ancak, bu düzenin sağlanabilmesi için de devlete güç kullanma yetkisi verilmiştir. Gerekliğinde devlet kuvvet kullanarak yetkisini ispatlamak zorunda kalabilecektir.

Devletin ikinci prensibi ise güç kullanma yetkisinin sınırının ne olacağıdır. Toplum düzenini sağlamak için devletin güç kullanması anayasa çerçevesinde belirlenmiştir. Toplumun kendi oylarıyla kararlara katılmaları ve

sonuçta verilecek kararlara anayasa çerçevesinde boyun eğmeleri şeklinde devletin güç kullanma problemi çözülmüştür. Devletin kendi halkı üzerinde güç kullanması, kendi üzerinde güç kullanması demektir. Bireysel özgürlüğün kısıtlanması, devletin kendi gücünün genişletilmesi anlamını taşımaktadır. Bunun tam tersi olarak da devlet gücünün en aza indirgenmesi bireysel özgürlüğün artırılması demektir. Liberal ekonomideki sosyal devletin programı devletin yetki alanının daraltılmasına yöneliktir. Ancak, bu konudaki tartışma alanı devlet gücünün ve bireysel özgürlüğün sınırlarının ne olacağı ve her ikisi arasındaki denge noktasının saptanarak uygulanmasıdır.

2. Sosyal Devletin Dinamizmi

Sosyal devletin bu alandaki görevi toplum içindeki tüm anlaşmazlıkları güç kullanmadan omuzlamasıdır. Liberal görüş, bu şekildeki bir düzenin oluşmasını piyasaların rekabet şekline dönüştürülmesinde bulmuştur.

Rekabet piyasasının anlamı ise, piyasa fiyatlarının hiçbir etkiye maruz kalmadan arz ve talep yasalarına göre kendiliğinden oluşmasıdır. Devlet makro politika aracılığıyla genel çerçeveyi çizecek, para ve maliye politikalarıyla da dolaylı olarak ekonomiye etki edebilecektir.

Sosyal devlet içindeki piyasa mekanizmasının temel taşlarını ilk ortaya koyan düşünür Walter Eucken'dir. Eucken'in düşüncelerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

● İlk temel prensip, fonksiyonunu sürdüren bir fiyat sisteminin varlığıdır. Piyasa ekonomisi içindeki ekonomik sürecin yönlendirilmesi, rekabet şartlarının ortaya koyduğu fiyat sistemiyle meydana gelmektedir. İşletmeler ve özel hane halkının yönlendirilmesi de yine bu fiyatlar bazında gerçekleşmektedir. Alman iktisat hukukunun belirlediği ilk ana prensip, fonksiyonunu sürdüren bir fiyat sisteminin yürütülmesidir.

● Para politikasının piyasa açısından hedefi ise, para değerinde istikrarının sağlanmasıdır. Rekabet düzeni içindeki fiyat sisteminin yanında Merkez Bankası para politikası aracılığıyla ekonomiye etki edebilecek ve para değerinin korunması yönünde tedbirler alabilecektir. Ancak, para politikasının etkili olabilmesi için Merkez Bankası'nın bağımsız olması kaçınılmazdır.

● Piyasalar açık olmak zorundadır. Eğer gerektiğinden daha katı gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarıyla piyasalar korunuyorsa, rekabet şartları bozulacak ve zamanla da uluslararası piyasalarda rekabet şartları zorlaşacaktır.

● Piyasa sisteminin diğer önemli unsurları özel mülkiyet, mukavele serbestliği ve sorumluluktur. Özel mülkiyet düzeni de yerleşim serbestliğini, meslek seçimini ve iş kurma özgürlüğünü içine almaktadır. Mukavele serbestliği ise hukuk düzeni içinde özel mülkiyet ve rekabet şartları altında özel hane halkının ve işletmelerin plan ve davranışlarını serbestçe gerçekleştirmelerini içermektedir.

● Rekabet politikasında Eucken'e göre sosyal güvence, sosyal eşitlik ile işletme hukuk düzeni ve iş piyasası hukuk düzeni diğer sorunlar olarak gündeme gelmektedir. Sosyal iktisat düzenine uygun iş hukuku, fırsat eşitliği ve sosyal denge sistemine dayanan geniş kapsamlı sosyal güvence prensibi sosyal birlik sistemi olarak tanımlanmıştır.

● Devamlı ve kararlı iktisat politikası uygulanmalıdır. Buradan da iktisat politikasının uygulamasındaki hedef çatışmalarını önlemek, uzun dönem kapsayacak planlar yapmak, istikrarlı ve dengeli iktisat politikası uygulamak gibi kurallar ön plana çıkmaktadır.

Bu açıklanan iktisat politikası düzeni Almanya'da neo-liberal prensiplerden doğmuş ve Keynes'in düşüncelerinden hareketle ekonomide istikrar kanununun eklenmesiyle de iktisat politikasının çerçevesi tamamlanmıştır. Buradaki amaç altmışlı yıllardaki iktisat politikası hedeflerinin tutarlı ekonomik gelişme ve tam istihdama yaklaşılması, fiyat istikrarının korunması, dış ticaret dengesinin sağlanması ve adil gelir dağılımı politikasının daha sonraki yıllarda da uygulanmasını garanti altına almaktır.

Daha sonraları Müller Armack sosyal piyasa düzeni içinde işletmelerde ortak oy kullanma hakkını eklemiş, kalitatif iktisadi büyüme kavramını geliştirmiş, çevre problemlerine değinmiş ve eğitimin geliştirilmesini istemiştir.

Sosyal devletin piyasa sistemi içindeki etkinliği yukarıda açıklanan çerçeveye içinde geçerlidir. Sosyal devlet

polis rolünü üstlenecektir. Piyasa sisteminin aksaklıklarını düzeltmek için piyasalara müdahale edecek ve daha sonra ise piyasadaki elini çekecektir.

Gelişmekte olan ülkelerde toplumun yapısı statiktir. Dışa açılma politikasıyla birlikte dinamik toplum yapısına geçebilmenin sancılarını yaşamaktadır. Dinamik toplum yaratıcı toplumdur. Yaratıcı toplumun varlığı piyasalardaki rekabetin varlığına ve devletin kendi kurum ve kuruluşlarını rekabet koşullarına uydurmalarına bağlıdır. Ancak, haksız rekabetin de hukuk kuralları çerçevesinde önlenmesi gereklidir.

Yaratıcı toplum yapısına geçebilmenin ikinci şartı, bilginin ödüllendirilmesidir. Rekabet bilenle bilmeyeni ayırt etmek için vardır. Bu nedenle de eğitim sisteminin kalitesi rekabetin varlığına bağlıdır. Eğer bilgi bir bakkal dükkânının kazancı kadar değer görüyorsa, toplumun çok az bir bölümü eline kitap alacaktır. Demek ki piyasalarda rekabet koşulları olsa bile, rekabeti sürükleyen bilgi akışı sağlanamıyorsa, yaratıcı toplum yapısına geçmek hayal olacaktır.

Sonuç olarak özetleyecek olursak, piyasaların diğer bir özelliği de her bireyin kit üretim faktörlerini kullanarak kendi hedefine ulaşabilmesi için bilgi ve becerilerin değişiminin yapılmasına olanak tanımasıdır.

3. Devlet ve Birey

Sanayi devriminden önce toplum içindeki ailelerin birlikte yaşamaları her türlü yaşam risklerine karşı daya-

nışmayı gerektiriyordu. Sanayileşmenin ilerlemesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte köylerden kentlere olan göç hızlanmıştır. Şehirlerdeki nüfusun çoğalmasıyla birlikte birbirlerine yabancı olan bireylerin ve bölünmüş ailelerin birlikte yaşadıkları gruplar meydana gelmiştir. Ailelerarası dayanışmanın dinamik süreç içinde bozulması sonucunda devletin fonksiyonunun genişletilmesi kaçınılmaz olmuştur. Düne göre bugün devlete olan ihtiyaç daha fazladır. Bireylerin mutluluğu devletin hizmet yeteneğine bağlıdır.

Şimdiye kadar edinilen tecrübeler bize gösterdi ki, devlet ne kadar çok kişilerin özel yaşamlarını idare etmeye çalışırsa, o kadar çok kişilerin küçük ilgi alanlarından gelecek baskılar karşısında kalacaktır. Diğer bir deyişle, devlet ne kadar çok kişilerin özel hayatlarına karşılırsa, o kadar çok güç kaybına uğrayacaktır. Devlet kişilerin tali problemlerini çözme açısından başarılı olsa bile, makro politikada toplumu yönlendirme ve düzeni sağlama alanlarında gücü azalacak ve başarılı olamayacaktır. Bunu güçlendiren diğer bir faktör de partilerin seçim propagandasındaki verdikleri sözlerin yerine getirilmesi için harcanan gücün israfıdır. Belirli grupların ve kişilerin devlet dairelerindeki işleri için harcanan güç, hiçbir zaman devlet politikasıyla özdeşleştirilemez.

Daha önce de değinildiği gibi, devlet politikası hukuk sistemini eksiksiz ve adil bir şekilde uygulamaya, hizmet sektörünü etkin bir şekilde organize etme, makro çerçevede toplumu yönlendirme, çevre şartlarına ve gele-

ceğin dinamizmine ayak uydurma hedefine yöneliktir.

Refah devleti veya sosyal devlet adına devletin yetkilerinin genişletilmesi, kişilerin özel hayatlarına karışması demektir. Başarılı bir devlet politikası her ikisi arasındaki dengeyi en iyi gerçekleştiren politikadır.

Kişilerin verilecek kararları bekle-meleri, dilekçeler doldurmaları, imza peşinde koşuşturmaları, sübvansiyon veya yardımları beklemeleri, zamanların çoğunu devlet dairelerinin bekle-me salonlarından geçmeleri, yasa-ma ve yürütme alanlarında kendi çı-karları için tavizler istemeleri gibi dav-ranımlar, kıt olan değerli zamanın israfıdır. Diğer taraftan kişilerin hastane ko-ridorlarında beklemeleri, vergi kuyrukları, şehirlerdeki gürültü ve kirlilik, dev-lete olan güvenin sarsılması için yeter-lidir. Toplum vergi ödüyorsa, bu öde-neklerin en etkin kullanılması konu-sunda duyarlıdır. Sosyal devlet siste-minde toplumun ihtiyaçları bir türlü karşılanamıyorsa, devlet politikasında-ki uygulamalar yanlıştır.

Sosyal devlet sosyal dengeyi sağ-lamak zorundadır. Eğer gelir dağılımı yoluyla sosyal denge bozulacak olursa, belirli gruplar devlete baskı yapı-parak çıkar sağlama yarışına girecekler-dir. Bu da toplumdaki huzursuzlukla-rın kaynağını oluşturacak ve devletin taraf tutması şeklinde bir düşünceyi ortaya çıkaracaktır. Bunun sonucun-da devlet organize olmuş grupların çı-kar savaşı sürdürdükleri bir meydan durumuna gelecektir. Tecrübeler bize öğretti ki, böyle durumlarda devlet

içindeki çatışmaları sınırlandırmak ve dengeyi sağlamak mümkün olamamış-tır. Organize olmayan grupların ihmal edilmesiyle büyüyen kartopu, bilgi ve beceriye yönelik rekabet kurallarını de-ğiştirmiş ve eğitimin fonksiyonunu sı-fırlamıştır. Parti kanallarıyla başlayan çıkar sağlama savaşı da buna eklenin-ce, ülke kendisini anarşinin kucağın-da bulmuştur.

Sonuç olarak bilgi ve becerinin fonksiyonuna inanmayan, yaratıcı top-lum olmaktan çok uzak, kısa yoldan köşe dönüleceğine inanan gençlerin eğitim sistemindeki sayıları oldukça fazladır.

4. Sosyal Devlet ve Yaratıcı Toplum

Sosyal devletin temeli yaratıcı top-lumun oluşmasına bağlıdır. Yaratıcılık bilgiyle ölçülür. Bilginin ölçüsü sa-hasındaki diploması veya yeterlilik belge-sidir. Bilginin gelişmesi ve yayılması ilk başlangıçta onun ödüllendirilmesi-ne bağlıdır ve daha sonraları toplum-daki okuma alışkanlığı bir ihtiyaç duru-muna gelir. Eğer bilgiyi ödüllendirme sisteminde aksaklıklar oluyorsa, yine daha önce anlatıldığı gibi, istek enfla-syonuyla karşı karşıya kalınacaktır. Mil-li gelir pastasından pay alabilmek için savaş başlayacaktır. Pastanın dağılımı ödüllendirme ve özendirme açısından bilgi artışını gerektiriyorsa, pastanın yeniden büyümesi sağlanacaktır. Dev-let aracılığıyla yönlendirilen refah ted-birlerinin kolektif finansmanı ucuz de-ğildir. "There is no such thing as a free lunch". Bu nedenle dağıtım kanal-larını verimli alanlara yönelmek, hem

yaratıcı toplumun oluşmasına yardımcı olacak ve hem de devlet politikasındaki istikrarı sağlayacaktır.

Kurumları verimli çalıştırmak, vergi adaletini sağlamak, gereksiz sübvansiyonları ortadan kaldırmak, devletin kişiliğini yükseltecektir. Dışa açık bir ekonomik düzende bir devlet politikasının başarısı, kendisine rakip devlet politikasının başarısının karşılaştı-

ılmasıyla ölçülür. Devlet politikasında yapılan hatalar o devlete olan güveni sarsacaktır.

SONUÇ

Teknolojik gelişmelerin ışığında, iletişim araçlarının ülkelerin sınırlarını zorlayarak birbirlerine yaklaştırmasıyla birlikte kendini gösteren dinamikleşme, toplumun tümünü kapsamaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme ve sanayileşme bilgi toplumunun varlığı ile özdeşdir. Zamanımızdaki sosyal devlet anlayışı, devletin etki sahasının daraltılmasına yöneliktir. Eğer devlet mikro çerçevede etkin olmak isterse, makro politikalarda başarılı olamayacaktır.

Rekabet piyasasındaki işletmelerin uzun dönemdeki başarıları, bilgi toplumunun veya yaratıcı toplumun varlığına bağlıdır. Bilgi toplumunun oluşması da bilgiye verilen değere bağlıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Kirsch, G.; Der Wohlfahrtstaat, Die Orientierung, Nr. 75, Schweizerische Volksbank 1980.
2. Bierwert, B.; Institutionelle Aspekte des Übergangs der DDR zur Marktwirtschaft, Vierteljahresberichte, Nr. 121, September 1990, Friedrich Ebert Stiftung.
3. Rapp, H.; Sozial Demokratie und Soziale Marktwirtschaft, Die neue Gesellschaft, Frankfurter Hefte, August 1990.
4. Erkan, H.; Ekonomi Politikasının Temelleri, İzmir 1990.

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

BANKALARCA DIŞ TİCARETİN FİNANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankaları, bankacıları, bankacılık eğitilmemiş gençleri, ithalat ve ihracat işleriyle uğraşan firmaların yakından ilgilendiren kaynak kitap

410 sayfa (büyük boy) - 20.000 TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah., Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 518 17 32

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768, İş Bankası Cağaloğlu Şubesi'ndeki 258319, Yapı Kredi Çemberlitaş Şubesi'ndeki 2289-9, Akbank Türlü Şubesi'ndeki 443 no.lu hesaplarımızdan birisine,

"kitap bedelini olduğunu bildirerek" havale etmeli, ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidir. Ödemeli postalamaya yapılamamaktadır.

Görüşler

Yrd. Doç. Dr. METİN TAŞ

Vergisel Bağışıklıkların Vergi Kaçakçılığına Etkileri Üzerine

VERGİ kaçakçılığı vergilerin bulunduğu her yerde var olan evrensel bir olaydır. Yüksek düzeydeki vergi kaçakçılığı, belirgin bir biçimde kaynak dağılımını etkileyebilir; uygunsuz politik müdahalelere yol açarak makro ekonomik göstergelerde yapay önyargılar ortaya çıkarabilir, gelişmekte olan ülkelerde ekonomiyi parasallaştırma girişimlerine engel olabilir ve gelir dağılımını bozabilir (1). Bu olumsuz etkilerin ortaya çıkmaması için vergi kaçakçılığının nedenleri araştırılmalı ve uygun çözümler üretilmelidir.

Vergi kaçakçılığının nedenleri hakkında klasik modeller, ekonomik açıklamalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu modeller sonraları, ekonomik olmayan nedenleri de içerecek biçimde geliştirilmiştir (2). Günümüzde ağırlık kazanan bir görüşe göre, kanun koyucunun bazı kişi ve grupları vergi dışı bırakması, yükümlüler arasında vergi eşitliğini bozmaktadır. Bu durum, yü-

kümlülerin vergi idaresine karşı davranışlarını etkilemekte, vergi kanunlarına saygı duymamaya yöneltmekte, hatta vergiye karşı direnmeye kadar gidebilmektedir (3).

Her siyasal iktidarın kendisine oy veren sosyolojik tabanı mümkün olduğu kadar vergiden bağışık tutması ve gelir aktarımı ile ödüllendirmesi, siyasal davranışın bir gereğidir (4). Ancak,

(1) Somcahai Richupan; «Measuring Tax Evasion», Finance and Development, Dec. 1984, Vol.21, No.4, s.38.

(2) Peggy A. Hite; «An Experimental Investigation of the Effect of Tax Shelters on Taxpayer Noncompliance», Public Finance, Vol.45, No.1/1990, s.90.

(3) Nihat Edizdoğan; «Türkiye'de Vergi Suç ve Cezaları», 2. Baskı, Örnek Kitabevi, Bursa 1986, s.53.

(4) Güneri Akalın; «Türkiye'de Gelir ve Vergi Yükü Dağılımı», Çeşitli Açılardan Vergileme ve Sorunları, Şafak Matbaacılık, Ankara 1990, s.173.

bu türden ayrıcalıkların diğer yükümlülere yükleyeceği parasal külfetlerin ve en önemlisi psikolojik etkenlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Bu çalışmada vergisel bağışıklıkların, bunlardan yararlanan ve yararlanamayan kişilerin vergi adaleti hakkındaki düşünceleri ve gösterecekleri tepkiler araştırılmaktadır. Bu amaçla bir grup (214 kişi) yükümlüye anket uygulanmıştır. Demografik verileri dikkate almadan hazırlanan anket formlarında vergisel bağışıklıklardan yararlanan ve yararlanamayan iki yükümlü betimlenmiştir. Anketi uyguladığımız kişilere dağıtılan formlar iki tipti. Bunların birincisinde kişiye bağışıklıklardan yararlanan; ikincisinde ise, bağışıklıklardan yararlanamayan rolü verilmiş ve tepkileri ölçülmüştür. Anket formlarında betimlenen iki kişiden Ahmet, vergi sistemindeki vergisel bağışıklıklardan yararlanan bir yükümlüyü temsil etmektedir. Hasan ise, vergisel bağışıklıklardan yararlanmadığı için, Ahmet ile aynı geliri elde etmesine rağmen, Ahmet'ten daha çok vergi ödeyen bir yükümlüyü temsil etmektedir.

Betimlenen senaryo okutulduktan sonra, kişilerden kendilerini Ahmet ya da Hasan olarak varsaymaları istenmiştir. Böylece bağışıklıklardan yararlanan ve yararlanamayan kişilerin eşitlik anlayışı ve gösterecekleri duygusal tepkilerin belirlenmesi sağlanmıştır.

Ayrıca, her iki yükümlünün, devletin belirlemesinin çok zor olduğu ekstra bir gelir elde ettiği varsayılmış ve bu gelirin ne kadarını vergi dairesine bildireceği sorulmuştur. Bu şekilde bağışıklıklardan yararlananların ve yararlanamayanların vergi beyanı kararları arasındaki farklılık belirlenmiştir.

Kendilerine sistemden yararlanan rolü (Ahmet) verilenlerin % 56,5'i Hasan'dan daha az vergi ödemesinin adaletli olduğunu düşünürken, % 43,5'i ise bu durumun adaletsiz olduğunu düşünmektedir. Ahmet rolü verilenlerin % 73,9'u Ahmet'in yerinde olduğu için «mutlu» olduğunu, % 26,1'i ise «suçluluk duyduğunu» bildirmektedirler. Ayrıca kendilerine Ahmet rolü verilenlerin, devletin belirlemesinin çok zor olduğu 5.000.000 TL gelirin ne kadarını beyan edecekleri sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıdadır:

0	% 43,4
50.000	% 4,4
2.000.000	% 5,6
4.000.000	% 3,2
5.000.000	% 43,4

Kendilerine bağışıklıklardan yararlanamayan rolü (Hasan) verilenlerin % 32,4'ü Ahmet'ten çok vergi ödemesinin adalete uygun olduğunu düşünürken % 67,6'sı durumun adaletsiz olduğunu düşünmektedir. Buna bağlı olarak Hasan rolü verilenlerin % 72,7'si Ahmet'ten çok vergi ödediği için «kızgın» olduğunu, % 27,3'ü ise «mutlu» olduğunu belirtmişlerdir. Hasan (kurban) rolünü verdiğimiz kişilerin 5.000.000 TL'nin ne kadarını beyan edecekleri sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıdadır:

0	% 54,4
1.000.000	% 9
2.000.000	% 14,1
2.500.000	% 9
4.000.000	% 4,5
5.000.000	% 9

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı gibi, bağışıklıklardan yararlanan yükümlüler elde ettikleri ekstra gelirin ortalama % 43,3'ünü beyan edip, % 51,7'lik matrahı gizlemektedirler. Kendilerine kurban rolünü verdiğimiz yükümlülerde ise beyan oranı % 24,6 olup, bu kişiler % 75,4'lük bir matrahı gizlemektedirler.

Verginin ekonomik bir yük olarak düşünülmesi nedeniyle hiçbir yükümlünün kendi isteğiyle gelirinin tamamını bildirmesini beklemek gerekir. Ancak, sorunun psikolojik boyutunun da büyük önem taşıdığı yapılan çalışmalarla (5) ortaya konulmuştur. Yükümlülerin hoşnutsuzluğu her yıl trilyon TL ile ifade edilen vergi kaybına yol açmaktadır. Bir araştırmaya (6) göre 1989 yılı itibarıyla 31,5 trilyon TL tutarında vergi matrahı bildirim dışında bırakılmıştır. Elbette bu tahmini bir tutardır. Bununla beraber, bu tutarın doğruluğunu tartışmak yerine, yükümlülerin vergi kaçırmağa iten nedenleri araştırmak daha yerinde olacaktır.

Yükümlülerin vergi sistemi hakkındaki düşüncelerinin olumsuz olması

nın ve diğer yükümlülere oranla daha fazla vergi ödediğini düşünmesinin vergi kaçakçılığına neden olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Vergi sistemimizde daha ileri kayıpları önlememiz için vergi güvenlik önlemleri uygulaması yanında, yükümlülerin hoşnutsuzluk nedenleri tanımlanmalı ve sistem daha adil bir duruma getirilmelidir. Bu bağlamda, gereksiz bağışıklıklar kaldırılarak sistem sadeleştirilmelidir. Böylesine düzenlemelerin yapılmasıyla ortaya çıkabilecek matrah genişlemesi, vergi oranlarının düşürülmesine de olanak sağlayacak ve vergi kaçakçılığı daha da düşecektir.

(5) Bkz.: Doğan Şenyüz; «Etkin Bir Vergileme İçin Yükümlü Psikolojisi», (Yayınlanmamış Doktora Tezi), U.Ü.S.B.E., Bursa 1984, Hayrettin Aktaşlıoğlu; «Vergi Psikolojisi», (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir İ.T.İ.A., t.y.. Günter Schmolders; «Mali Psikoloji», Maliye Enstitüsü Konferansları, 15. Seri, İ.Ü.İ.F., İstanbul 1968. Hite; a.g.m..

(6) Kemal Çakman; «Vergi Kaçakçılığı ve Bunun Politik ve Ekonomik Uzanlıları Üzerine», Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Şubat 1990, s.29.

— ★ —

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR (AYLIK DERGİ)

İDARE YERİ : Binbirdirek Mahallesi, Suterazlı Sokak No. 6 Kat 2; 34400 Sultanahmet - İstanbul ● TELEFON : 518 17 32 ● YAZIŞMA: P.K. 769; 80005 Karaköy - İstanbul ● AÇIKLAMA : Dergi'deki yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir ● KDV DAHİL 1991 İÇİN YILLIK ABONE : 68.000 TL; ÖĞRENCİLERE : 34.000 TL ● İLAN FİYATLARI : Arka Kapak 2.000.000 TL, Ön Kapak İçli 1.200.000 TL, Arka Kapak İçli 1.000.000 TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar bölümü öncesi ve içli) 800.000 TL, Tam Sayfa 700.000 TL, Yarım Sayfa 400.000 TL, Çeyrek Sayfa 200.000 TL, Kapakta Renk Farkı (tek renk için) 500.000 TL ● NOT: İlan fiyatlarına % 12 oranında KDV ilave edilecektir. ● BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): Akbank Türbe Şubesi 443, İş Bankası Çarşamba Şubesi 256319, Yapı Kredi Çemberlitaş Şubesi 2269-9, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 ● DİZGİ VE GRAFİK DÜZENLEMESİ : Yaziev, Telefon: 512 60 43 ● BASKI : Yaylıncık Matbaası, Telefon: 527 42 41 ● CİLT : Kuşak Ofset ● Telefon: 527 41 03 ● BASKI TARİHİ : 30 Eylül 1991 ● SAYISI : 4500

**Ortadođu-Avrupa
Piyasalarına İhracatta
Büyük Firma**

SİFAŞ

- Naylon-6 İplik
 - Naylon-66 İplik
 - Polyester, İplik
 - Polyester Tekstüre İplik
 - Polyester Tekstüre Boyalı İplik
 - Naylon-6 Elyaf
 - Polyester Elyaf
- İmalatında büyük firma...

SİFAŞ, SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

Pilot Sanayi Bölgesi-BURSA

TLF:431400-(5HAT)

Ayın Ekonomik Olayları

Dr. YILDIRIM KILKIŞ

MUHALEFET partilerinin nice zamandır ısrarla istedikleri erken seçim, nihayet gerçekleşme yoluna girmiştir. Seçimlerin erkene alınması, geçtiğimiz dönemde Hükümet tarafından da benimsenmiş ve TBMM'nce kabul edilmiştir. Partilerin seçim havasına girmeleriyle birlikte, partiler arasında birleşme veya işbirliği görüşmeleri de başlamıştır. Seçim sonuçlarının zorunlu kılması halinde, koalisyon hükümetini hangi partilerin uyuşarak oluşturabilecekleri konusunda da şimdiden açıklamalar yapılmaktadır.

Siyaset ortamı kızışırken, yeni Hükümet'in seçim yatırımına dönük faaliyetleri de hızlanmıştır. Bu arada alınan; tarım ürünlerine ilişkin yüksek fiyatlı destekleme alımları, kamu personelinin ücretlerine yapılan zamlar, gübre sübvansiyonu ve KDV oranının indirilmesi gibi ekonomik tedbirlerin; piyasalara canlılık getirmesi beklenmektedir.

Bununla beraber, 1991 Programı'nın ekonomik hedeflerine ulaşmasının mümkün olmadığı Hükümet tarafından da kabul edilmiştir. Enflasyonun (12 ay itibariyle) % 65'in üstünde seyretmesi, dış ve iç borçların giderek artması, gelişmiş ülkelerdeki ekonomik durgunluk, yatırımların yavaşlaması; 1991 yılı ekonomik hedeflerinin revizyonunu zorunlu kılmaktadır.

Bu olumsuzluklar, bütçeye de yansımış ve yılın ilk 7 ayında bütçe açığı 8,6 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Çiftçilere, eskiden devreden, 1,8 trilyon TL'lik borca ilaveten 700 milyar liralık yeni borç oluşmuştur. Hükümet piyasaya nakit sürerek likiditeyi ve canlılığı sağlamaya çalışmaktadır. Beklenen bu canlılığın da etkisiyle GSMH büyüme hızının yıl sonunda ancak % 4'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Oysa büyüme hızı yıl başında % 5.9 olarak öngörülmüştü. Seçim ortamının, piyasaya enjekte edilen likiditenin yanında diğer bir yararı da Demir-Çelik, Şişe-Cam gibi büyük

kuruluşlarda süren grev ve toplu iş sözleşmeleri anlaşmazlıklarının olumlu sonuca bağlanması olmuştur.

Seçim sathı mailine girmiş olan bir Hükümet'in bu dönemde ekonomi ile ilgili ciddi ve köklü kararlar alması beklenemez. Bu nedenle, sırf piyasanın canlandırılması amacıyla ve seçim yatırımı olarak alınan bazı kararların, ekonomide uzun vadede yol açacağı tahribatin faturası, 20 Ekim 1991 seçimleri sonunda yönetime gelecek olan yeni hükümete çıkacaktır.

Geçtiğimiz dönemin başlıca ekonomik olayları şöyle özetlenebilir:

DPT ve HDTM'nin Görevleri Yeniden Tespit Edildi

14 Ağustos 1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Kanun Hakkında Kararnameler, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (HDTM)'nin görevlerini yeniden düzenlemektedir. Söz konusu kararnamelerden, her iki kuruluş görevleri arasında kesin bir ayırım yapılmadığı anlaşılmaktadır. DPT'nin kuruluş amacı; kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması amacıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde etkin, düzenli ve süratle görülmesidir. HDTM'nin kuruluş amacı ise; ekonomi, dış ticaret, yatırım ve teşvik politikalarının tespitine yardımcı olmak, bu politikalar çerçevesinde faaliyetlerin düzenlenmesi, uygulanması, uygulamanın izlenmesi ve geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Anlaşıldığına göre, DPT'nin daha ziyade planlamaya, HDTM'nin ise uygulamaya yönelik faaliyet göstermesi istenmektedir.

Dış Ticaretle İlgili Olaylar

● Altı Aylık Dış Ticaret Rakamları:

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nün yayınladığı bilgilere göre, 1991'in ilk yarısında ihracatımız 6 milyar 283,5 milyon dolara, ithalatımız ise 9 milyar 652,9 milyon dolara ulaşmıştır. Geçen yılın aynı dönemiyle yapılan karşılaştırmada, bu yıl ihracatımızın artışı % 9,5, ithalatımızın artışı ise % 0,7 olmuştur. Buna göre, ihracatın ithalatı karşılama oranı % 59,9'dan, % 65,1'e yükselmiştir.

● Yeni Hükümetin Dış Ticaretle İlgili Kararı:

16.8.1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan ekonomik tedbirlerle ilgili Bakanlar Kurulu Kararı'nda dış ticarete ilişkin şu hükümler yer almaktadır:

— Yıllık ihracatı 1 milyon doları aşan imalatçı-ihracatçılara, çok ortaklı dış ticaret sermaye şirketlerine, Eximbank aracılığı ile 1 Ekim 1991'den itibaren düşük faizli rotatif kredi kullanılacaktır.

— İhraç mallarının üretiminde kullanılan enerjinin fiyatları, uluslararası enerji fiyatlarına göre belirlenecek ve destek DFİF'den karşılanacaktır.

— Tarım ürünü ve en az 250 bin dolarlık sanayi ürünü ihracatında, dış navlun hâsılatında uygulanacak İstisna oranı % 12'ye indirilmiştir.

● **İhracattaki DFİF Ödemeleri Kademeli Olarak Kaldırılıyor:**

20 Ağustos 1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Para ve Kredi Kurulu'nun Tebliği, ihracatında DFİF ödemesi yapılan maddelere, bu ödemeler, 1 Ekim 1991'den itibaren her ay % 20 oranında indirilecek ve 1 Şubat 1992'den itibaren tamamen kaldırılacaktır.

Mali Konular

● **Standart Yapı Ruhsatı Kullanılmasıyla İlgili Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği:**

7 Ağustos 1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Vergi Usul Kanunu (VUK) Genel Tebliği (Sıra No. 210) ile, belediyelerin yapı sahiplerine verdikleri «yapı ruhsatı» yerine, TS 8737 no.lu Yapı Ruhsatı Belgesi'nin kullanılması zorunluluğu getirilmiştir.

● **Eski Çeklerin Kullanma Süresi Uzatıldı:**

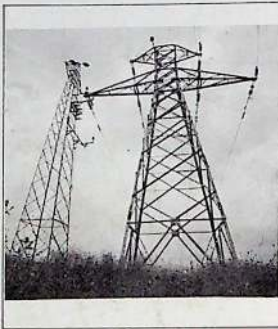
16.8.1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Merkez Bankası Tebliği ile, eski usule göre basılan ve bankalar tarafından verilen çek karnelerinin kullanma süresi, bu yıl sonu yerine, 1992 Haziran ayına kadar uzatılmıştır.

Zamlar Devam Ediyor

Aylık yazılarımızın değişmeyen başlığı olan zamlar, 1991 Ağustos ayında da devam etmiştir. Geçen ay içinde yapılan başlıca zamlar şöyle belirtilebilir:

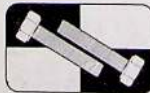
- Renault otoların fiyatlarına Ağustos başında % 7 ile % 11 arasında değişen oranlarda, Tofaş otolara ise % 8.3 ile % 13.6 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır.
- İnşaat boyalarında % 5 ile % 7 arasında değişen oranlarda fiyat artışı olmuştur.
- Elektrik fiyatları, 1 Ağustos 1991'den itibaren % 12 oranında artırılmıştır.
- Tekel ürünleri fiyatlarına, 9 Ağustos'tan itibaren % 8 ile % 50 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır.
- Çimento'nun ton fiyatı 20.000 TL artmıştır.
- Beyaz eşya fiyatlarına % 0.3 ile % 8 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır.
- Şeker fiyatları, Ağustos'ta bir önceki aya göre % 77 oranında zamlanmıştır.

TÜRKİYE'DE SANAYİ, ZİRAAT VE ENERJİ SEKTÖRLERİNDE DAİMA BU MARKAYA RASTLARSINIZ.



TEMEL CIVATA Türkiye'nin en büyük civata fabrikasıdır. Bu büyüklüğün sağladığı avantaj ile Otomotiv Sanayii, Genel İmalat Sanayii, Ziraat makineleri ve yüksek voltaj Enerji Nakil Hatlarının planlarında daima TEMEL marka civatalara rastlarsınız. Bu husus, TEMEL CIVATA'nın TSEK belgesine hâiz olmasının ötesinde müşteriye tatmin eder, servisi ve zamanında teslim anlayışının neticesidir.

TEMEL CIVATA bu özellikleri ile Türkiye'nin yegâne civata/somon ihraç eden kuruluşu olmak özelliğini de taşımaktadır. Yerli müşterilere sunduğumuz kalite, zamanında teslim ve hizmet anlayışı Avrupalı müşterilerimizi de tatmin ettiğinden TEMEL CIVATA yurt dışından devamlı surette artan taleplerle karşılaşmaktadır.



TEMEL CIVATA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

MERKEZ: Üsküdar Cad. STFA Kozyatağı Kanutları B-3 Blok Giriş Katı 81090 Erenköy-İSTANBUL

Tel: (1) 362 94 18 - 362 94 10 - 380 25 84 Telex: 29603 tpar - 29466 civa tr.

FABRİKA: Ceyhan Yolu Üzeri Km. 30 ADANA Tel: (71) 19 27 73 - 12 00 23 / (7325) 1083-1084 Fax: (7325) 1085

ANKARA BÜRO: Karanfil Sok. No. 5 Birlik İş Merkezi Kat. 5 Daire 63 Kızılay-ANKARA

Tel: (4) 117 10 80 - 117 00 75 Fax: (4) 117 00 75